

Maanpuolustuskorkeakoulu

YHTEISKUNTASUHTEEN MUUTOKSET JA AIKUISTUMINEN VARUSMIESPALVELUSAIKANA

Jukka Leskinen, Risto Sinkko, Vesa Virtanen

Maanpuolustuskorkeakoulu

YHTEISKUNTASUHTEEN MUUTOKSET JA AIKUISTUMINEN VARUSMIES- PALVELUSAIKANA

Jukka Leskinen, Risto Sinkko, Vesa Virtanen

© Maanpuolustuskorkeakoulu/Käyttätymistieteiden laitos

Kannen kuvat: Puolustusvoimat/Kuvakeskus

Taitto: Heidi Paananen/TKKK

ISSN-L 1796-671X

ISSN 1796-671X (painettu)

ISSN 2242-5446 (verkojulkaisu)

ISBN 978-951-25-2322-1

ISBN 978-951-25-2321-4 (PDF)

Juvenes Print Oy

Tampere

2012

SISÄLTÖ

YHTEISKUNTASUHTEEN MUUTOKSET JA AIKUISTUMINEN VARUSMIESPALVELUSAIKANA	4
Varusmiespalvelu nuoren yhteiskuntasuhteen muokkaajana	6
Palvelusaika varusmiehen psykososiaalisen kasvun kannalta	7
Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus	8
Tutkimuskysymykset	10
Tutkimusmenetelmät	10
Ensimmäisen kyselyvaiheen kuvailevat tulokset	12
Mielipiteitä kutsunnoista: ”Jos kutsunta-asioita olisi voinut mielestäsi hoitaa enemmän netissä, niin millaisia asioita?”	15
Mielipiteitä kutsunnoista: ”Millä muulla tavalla kutsuntoja voisi mielestäsi kehittää?”	16
Kuvailevien tulosten tiivistelmä – Varusmiespalveluksen vetovoima	17
Ensimmäisen kyselyvaiheen tulokset – Sosiaalisen pääoman yhteydet psykososiaalisen toimintakyvyn tekijöihin	18
Ensimmäisen kyselyvaiheen tulostiivistelmä – Sosiaalinen pääoma, toimintakyky ja maanpuolustustahto	25
Varusmiesten seurantatulokset	25
Psykososiaalisen toimintakyvyn muutokset varusmiespalvelusaikana	26
Psykososiaalisen toimintakyvyn klusterit	28
Maanpuolustustahdon ja palvelusmotivaation muutokset	30
Luottamus puolustusvoimiin	31
Kuusi kuukautta palvelleiden varusmiesten luottamus puolustusvoimiin	32
Vaikutusmahdollisuudet palveluksen ajankohtaan ja palveluspaikkaan	36
Sosiaalinen pääoma maanpuolustustahtoa ja psykososiaalista toimintakykyä selittävänä tekijänä	37
Varusmiesten maanpuolustusasenteiden muutokset palveluksen aikana	39
Varusmiesten psykososiaalinen toimintakyky ja sen muutokset varusmiespalveluksen aikana	41
Varusmiespalveluksesta positiivinen kokemus	43
KIRJALLISUUS	45
LIITE	47

YHTEISKUNTASUHTEN MUUTOKSET JA AIKUISTUMINEN VARUSMIESPALVELUSAIKANA

Puolustusministeri asetti 31.päivänä elokuuta 2009 selvitysryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia. Samana vuonna julkaistun valtioneuvoston selonteon ”Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009” mukaan: *”Asevelvollisuus on maanpuolustuksen peruspilari. Asevelvollisuudella on myös sotilaallista maanpuolustusta laajempi yhteiskunnallinen vaikutus. Näiden vaikutusten selvittämistä jatketaan”... ”Selvitykset asevelvollisuuden laajemmista yhteiskunnallisista vaikutuksista, asevelvollisuuden toimivuuden turvaamisesta ja siviilipalvelusjärjestelmän kehittämistä laaditaan viipymättä.”* Asevelvollisuustyöryhmän tehtävä oli *”yhteiskunnan näkökulmasta arvioida järjestelmän toimivuuden turvaamiseen vaikuttavia kehityskulkuja sekä arvioida järjestelmän yhteiskunnallista vaikuttavuutta nyt ja tulevaisuudessa”*. Asevelvollisuustyöryhmä ei ottanut asevelvollisuutta itsestään selvyytenä, vaan päätyi monipuolisen tarkastelun kautta johtopäätökseen, jonka mukaan asevelvollisuus on realistinen ja kustannustehokas tapa järjestää Suomen puolustus tulevaisuudessakin.

Puolustusvoimien tehtävät asettavat lähtökohtavaatimuksia ja reunaehjoja puolustuksen toteuttamiselle. Tärkein puolustusvoimien lakisääteinen tehtävä on Suomen sotilaallinen puolustaminen. Tässä Suomi poikkeaa selkeästi useimmista vertailukelpoisista länsimaista. Monessa muussa maassa asevoimien tärkein tehtävä on kansainvälinen sotilaallinen kriisinhallinta. Suomessa puolustusvoimien kaksi muuta tehtävää, muiden viranomaisten tukeminen ja osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, hoidetaan maamme sotilaalliseen puolustukseen kehitetyillä suorituskyvyillä.

Yleinen asevelvollisuus luo edellytykset tuottaa kustannustehokkaasti riittävä reservi Suomen puolustamiseksi. Nykybudjetilla ammattiarmeijan koko voisi olla noin 20 000 sotilasta, siis huomattavasti alle 10 % nykyvahvuudesta. Sotilaallisten arvioiden mukaan sillä ei kyettäisi puolustamaan Suomea. Ammattiarmeijan suorituskyky riittäisi vain jonkin pienen kohteen puolustamiseen rajallisen ajan. Nykyisellä ja nähtävissä olevalla rahoituskehityksellä ei ole mahdollista siirtyä sellaiseen ammattiarmeijaan, jonka suorituskyky olisi riittävä Suomen puolustamiseksi. Maamme on asukkaiden lukumäärään verrattuna laaja. Harvaan asuttua suurta aluetta, ja laajalla alueella sijaitsevia, yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeitä kohteita ja toimintoja ei voida puolustaa ilman suhteellisen suurta reserviä.

Sotilaallinen liittoutuminenkaan ei välttämättä edellytä asevelvollisuudesta luopumista. Sotilasliiton jäseneltä vaaditaan uskottavaa omaa puolustuskykyä. Lähtökohtana liittoutumisessa ei voi olla se, että joku muu puolustaa Suomea. Maantieteellinen sijaintimme ja alueemme suurehko koko edellyttävät maavoimilta kohtalaisen suurta vahvuutta. Sotilasliitossa avun saanti olisi aina tilannesidonnainen, eikä kriisinhallintaan keskittyvillä Natomailla ole enää suuria, apuun kykeneviä maavoimia. Natossa olennaista on se, millaista osaamista jäsenmaa voi puolustusliiton käyttöön tarjota. Se miten osaaminen tuotetaan, ammattiarmeijan vai asevelvollisuuden kautta, on sivuseikka. Myös viimeaikaiset kokemukset pitkittyneistä kriisinhallintaoperaatioista sekä siviilialan erikoisosaamisen lisääntyneestä tarpeesta ovat paljastaneet ammattiarmeijoissa sellaisia heikkouksia, jotka puoltavat asevelvollisuuden säilyttämistä (ks. tarkemmin Suomalainen asevelvollisuus 2010, s. 17 – 21).

Asevelvollisuus on edellä esitetyistä syistä edelleen järkevä ja realistinen vaihtoehto, jonka avulla mahdollistetaan puolustusvoimien lakisäteisen päätehtävän toteuttaminen. Sen lisäksi asevelvollisuus voi tuottaa monenlaisia myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Näitä vaikutuksia ovat Asevelvollisuustyöryhmän raportin (Suomalainen asevelvollisuus 2010) mukaan muun muassa seuraavat:

Asevelvollisuus...

- kytkee yhteiskunnan toimijat yhteen,
- edistää yhteiskunnallisia arvoja, maanpuolustustahtoa ja yhteiskuntarauhaa,
- tuottaa nuorille monenlaista osaamista, joista merkittäviä ovat erityisesti johtajakoulutus, kuljettajakoulutus sekä ensiapukoulutus,
- sosiaalistaa ja opettaa ryhmässä toimimista,
- ehkäisee syrjäytymistä,
- toimii maahanmuuttajien kotouttajana,
- edistää kansanterveyttä,
- tuottaa tietoaaineistoa tutkimuskäyttöä varten,
- tuottaa reserviä myös muiden viranomaisten tukemiseksi,
- tuottaa henkilöstöä kriisinhallintatehtäviin ja
- toimii rekrytointikanavana puolustusvoimille ja muille viranomaisille.

Tämän tutkimuksen alkuidea syntyi Risto Siilasmaan johtaman asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneen työryhmän ajatuksista. Kun ryhmä oli päätyneet siihen, että asevelvollisuus on Suomelle paras ratkaisu, niin se pyrki selvittämään, miten asevelvollisuutta pitäisi kehittää, jotta se olisi yksilöä motivoiva ja myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia vahvistava. Työryhmää kiinnosti, millainen kasvattava vaikutus varusmiespalveluksella on yksilön näkökulmasta. Työryhmä totesi, ettei joukko-osastoissa ollut yhtenäistä alkukyselyä varusmiespalveluksen alussa. Sen sijaan varusmiespalveluksen lopulla tehtävä loppukysely oli olemassa. Alkukyselyllä voitaisiin työryhmän mielestä saada selville varusmiesten asenteet ja odotukset varusmiespalveluksen alussa. Vertaamalla alkukyselyä loppukyselyyn saataisiin puolestaan selville, miten palvelus on vastannut odotuksia ja miten varusmiespalvelusta tulisi kehittää yksilöä motivoivaan ja myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia vahvistavaan suuntaan.

Alkukysely mahdollistaa yhdessä loppukyselyn kanssa varusmiespalveluksen aikana tapahtuneiden muutosten arvioinnin. Alku- ja loppukyselystä on työryhmän mielestä tehtävä sellainen kokonaisuus, jolla eri joukko-osastoja sekä niiden sisällä joukkoyksiköitä ja perusyksiköitä voidaan verrata keskenään. Esimiehet voivat saada palautetta siitä, miten maanpuolustustahto ja yksilön motivaatio sekä yksilön asenteet kehittyvät palveluksen aikana. Jos jossain joukko-osastossa tai joukko-osaston perusyksikössä tulokset ovat heikentyneet, niin sitä voitaisiin verrata tuloksiaan parantaneeseen yksikköön. Hyvin suoriutunut voisi tällöin toimia esimerkkinä muille ja samalla parhaista käytänteistä voitaisiin ottaa oppia. Saatujen tulosten perusteella voidaan ryhtyä parantamaan toimintatapoja ja vähentää muun muassa keskeyttämisistä.

Asevelvollisuustyöryhmä totesi selvitystyönsä aikana, että asevelvollisuuden yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi on haasteellista. Asevelvollisuuteen liittyy monia ei-materiaalisia arvoja, joiden selvittäminen ja merkityksen arviointi on hankalaa. Vaikutusketjut ovat usein

pitkiä ja monimutkaisia, ja ne ulottuvat monelle elämäntilalle. Tutkimustietoa palveluksen yhteiskunnallisista vaikutuksista on saatavilla melko vähän. Suurin yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin ongelma on siinä, ettei asevelvollisuutta tarkasteltaessa ole sopivaa vertailuryhmää, johon asevelvollisia voisi verrata. Usein hyödyt tulevat ilmi varusmiespalveluksen suorittaneiden omina kokemuksina ja kertomuksina. Monen varusmiespalveluksen suorittaneen mukaan varusmiespalvelus oli kasvamisen ja itsenäistymisen kannalta myönteinen kokemus. Työryhmä ei kuitenkaan löytänyt tälle riittävää tieteellistä näyttöä.

Varusmiespalvelu nuoren yhteiskuntasuhteen muokkaajana

Varusmiespalvelusaika on nuorelta pitkäkestoinen yhteiskunnallinen panostus, joka rauhan tilan jatkuessa vaaditaan vain kerran elämässä. Asepalveluksen perustehtävä on nuorten miesten ja naisten kouluttaminen aseellisen maanpuolustuksen erilaisiin tehtäviin. Perustehtävän ohessa palvelusajalla on usein oletettu olevan yhteiskunnan ja yksilön kannalta muitakin merkittäviä vaikutuksia. (esim. Laitinen, K. & Nokkala, A. 2005). Nuoren ihmisen yhteiskuntasuhteen ja sosiaalisen identiteetin muotoutumisen näkökulmasta kasarmielämä on otollista vaikutteiden syntymiselle, koska sotilastoiminta on luonteeltaan selkeästi ohjattua, intensiivisen yhteisöllistä ja tapahtuu suhteellisen eristyneissä oloissa. Yhteiskuntasuhteen muotoutumista ajatellen, tämän tutkimuksen fokuksessa on erityisesti varusmiehen maanpuolustustahto, kansallinen identiteetti ja sopimusyhteiskuntaan kuuluva vastavuoroinen luottamus.

Varusmiespalveluksen yhteiskunnallisen kasvatustehtävän merkitystä suomalaisten vahvan maanpuolustustahdon syntymiseen on tutkittu historiallisesta näkökulmasta (mm. Harinen, O. & Leskinen, J. 2008), yhteiskunnan johtamisilmaston kannalta (Nybergh, M. 2005) ja arvojen muodostumisen näkökulmasta (Leimu, H., Sinkko, R. & Harinen, O. 2008)

Toisenlaisen näkökulman varusmiehen yhteiskuntasuhteen muutosten tutkimukseen tarjoaa ns. **sosiaalisen pääoman** käsite. Teorian muodostuksen lähtökohtana on James Colemanin artikkeli – Social capital in the creation of human capital – (1988), jossa sosiaalista pääomaa käsiteltiin yksilöä hyödyttävänä, yhteiskunnan rakenteeseen liittyvänä resurssina. Colemanin mukaan sosiaalinen pääoma on tiettyihin sosiaalisen rakenteen piirteisiin liittyvä tuottava resurssi. Näitä piirteitä ovat vastavuoroisuuden velvoitteet ja luottamus.

Vastavuoroisuuden velvoite mahdollistaa palveluksiin ja vastapalveluksiin perustuvan luottamusverkoston, jossa odotettavissa olevista vastapalveluksista muodostuu henkilön käytettävissä oleva resurssi. Luottamusverkko tarjoaa sosiaalista tukea ja muodostaa käytännön elämässä toimivan ihmissuhderakenteen. Mitä enemmän henkilöllä on sosiaalisia kontakteja, sitä helpompi hänen on saada etujensa kannalta tärkeää informaatiota ja tukea haasteellisissa elämäntilanteissa.

Yhteisön normit ja niihin liittyvät sanktiot puolestaan edistävät yhteisön jäsenten toiminnan ennustettavuutta. Toimijoiden voidaan olettaa noudattavan normeja, koska noudattamatta jättämisestä seuraa sanktio, oli se sitten maineen menetys tai muu kollektiivinen ”rangaistus”. Normien ylläpito edellyttää tiiviitä suhteita yhteisön sisällä. Colemanin teoriassa sosi-

aalinen pääoma on siis yhteisön rakenteissa ja yksilöiden välisissä suhteissa sijaitseva, yksilön käytössä oleva resurssi.

Siinä missä Coleman tarkastelee sosiaalista pääomaa yksilön ominaisuutena ja yksilöiden välisten suhteiden voimavarana, Robert Putnam katsoo sosiaalisen pääoman käsitettä makrotasolla, valtioiden ja yhteisöjen ominaisuutena. Hänen mukaansa sosiaalisella pääomalla voi olla positiivisia vaikutuksia laajemmin yhteiskunnassa. (Putnam, 1993) Yhteiskunnallinen osallistuminen auttaa ylläpitämään kansalaisyhteiskuntaa ja yhteisöllisyyttä tavalla, joka rakentaa luottamusta ja yhteistyötä kansalaisten kesken ja sitouttaa yksilöt kansalaisyhteiskuntaan. Syntyy luottamusta yhteiskunnallisiin instituutioihin, mikä puolestaan legitimoii demokraattisia poliittisia ja hallinnollisia rakenteita. Näin sosiaalinen pääoma luo edellytyksiä sosiaaliselle integraatiolle ja demokratian vakaudelle. Sosiaalinen pääoma merkitsee yhteisössä vallitsevia vastavuoroisuuden normeja, aktiivisen kansalaisosallistumisen verkostoja ja luottamusta, jotka yhdessä helpottavat toiminnan koordinoimista. Putnam (2000) painottaa sosiaalisen pääoman hyötyjä – yhteistyötä, luottamusta, instituutioiden tehokkuutta – mutta ottaa huomioon myös sen, että sosiaalisella pääomalla voi yhtälailla olla negatiivisia vaikutuksia kuten erilaisuuden vaino tai korruptio.

Palvelusaika varusmiehen psykososiaalisen kasvun kannalta

Kansanomaisen käsityksen mukaan varusmiespalvelus kasvattaa ”pojista miehiä”¹. Sanonnan merkitystä ei ole puolustusvoimien piirissä juuri pohdittu. Puolustusvoimien asiakirjoissa on täsmennetty muun muassa johtamiskoulutuksen tavoitteita (Varusmiesten johtaja- ja kouluttajakoulutus PAK A 1:5.1.8), mutta muita kasvatustavoitteita varsin vähän.

Sanonta sisältää ajatuksen nuoren siirtymävaiheesta aikuisuuteen. Se on monitahoinen prosessi, joka sisältää fyysisen kehittymisen, kognitiivisen laajenemisen, persoonallisuuden kypsymisen ja yhteiskuntasuhteen muotoutumisen lisäksi sosiaalisiin perussuhteisiin liittyviä muutoksia. Psykologiselta kannalta aikuistumisesta on pohtinut erityisesti Lea Pulkkinen työryhmä pitkässä seurantatutkimuksessa, joka alkoi 1960-luvun lopulla ja jatkuu edelleen. (Pulkkinen, L., Kaprio, J. & Rose, R. J. 2006) Työryhmän tutkimustulosten perusteella myönteistä psykologista kehitystä tukevia, sisäisiä tekijöitä aikuistumisen siirtymävaiheessa ovat (Rönkä, A., Oravala, S., & Pulkkinen, L. 2003)

- vastuullisuuden lisääntyminen
- arvojen muutos
- itsetunnon koheneminen
- itsenäisyys päätöksen teossa
- suunnitelmallisuus ja hallinnan tunne
- kyky kohdata vaikeuksia, sitkeys

¹ ”Pojista miehiksi” -sanonta sisältää miehisen identiteettimäärittelyn. Slogan on peräisin ajalta jolloin naisilla ei ollut armeijaan pääsyä. Tässä tutkimuksessa aiheetta ei ole pohdittu sukupuolinäkökulmasta. Aiheesta enemmän esimerkiksi julkaisussa Labelma E. *Going into the army: A gendered step in transition to adulthood, Young 8:4 2000*

Tässä tutkimuksessa aikuistumista käsitellään psykologisena siirtymävaiheena, jolle on ominaista *yhteiskuntasuhteen jäsentymisen lisäksi sosiaalisen toimintakyvyn ja vastuullisuuden kehittyminen, itseluottamuksen ja hallinnan tunteen kasvu sekä henkistä tasapainoa häiritsevien tekijöiden väheneminen.*

Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus

Tutkimuksen päätavoite oli selvittää sellaisia varusmiesten palvelusaikaan liittyviä sosiaalisen pääoman ja psykososiaalisen toimintakyvyn muutoksia, jotka voivat liittyä aikuistuvan nuoren yhteisölliseen kasvuun ja yhteiskuntasuhteen kehittymiseen. Kuviossa 1. on tiivistetty tämän tutkimuksen ajattelutapa.

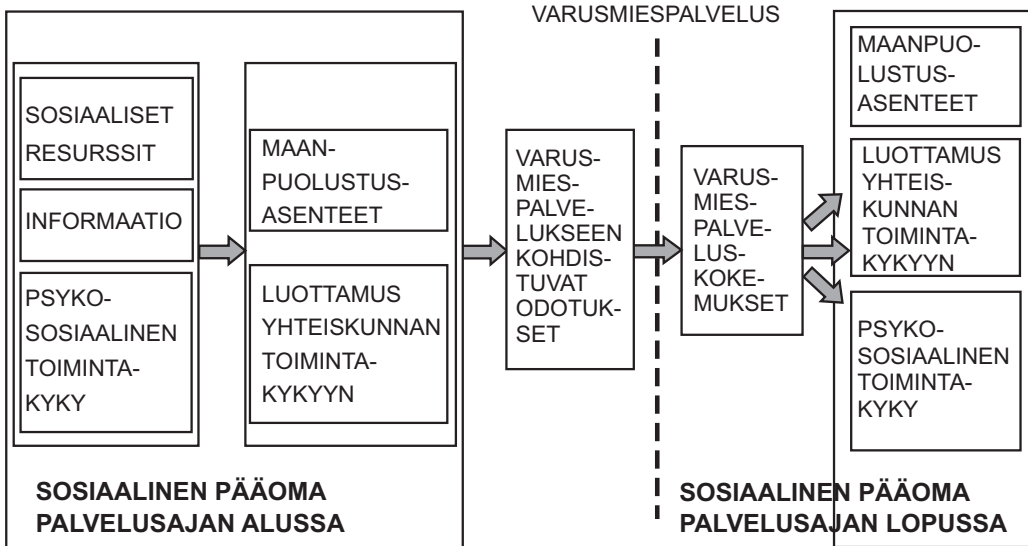
Nuoren ihmisen sosiaalisen pääoman perustekijöiden ajateltiin koostuvan 1. sosiaalisista resursseista (kuten taloudellinen tausta, ihmissuhteet, asuinpaikan kaupungistuneisuus, harrastukset, ja koulutus), 2. psykososiaalisesta toimintakyvystä (kuten itseluottamus, persoonallisuuden orientaatio, vastuullisuus, sosiaalisuus ja yleinen elämän hallinta) ja 3. elämäntilanteen kannalta ajankohtaisesta, ts. varusmiespalvelua ja maanpuolustusta koskevasta tiedosta. Nämä kolme perustekijää luovat taustan maanpuolustusasenteiden ja yhteiskunnan toimintakykyyn kohdistuvan luottamuksen olemassaololle.

Maanpuolustusasenteiden katsottiin koostuvan nuoren omaksuman kansallisen identiteetin sisällöstä, maanpuolustustahdosta, palvelusmotivaatiosta ja sotilaskoulutuksen sisältöön liittyvistä käsityksistä. Luottamus yhteiskunnan toimintakykyyn puolestaan muodostuu hänen luottamuksestaan tulevaisuuteen, oikeudenmukaisuuden toteutumiseen, demokratian ja suomalaisuuden arvostamiseen ja omaan tulevaisuusnäkömään (kuten koulutus- ja työllistymisodotuksiin).

Yksilöllisen kehityshistorian perusteella syntynyt sosiaalinen pääoma tuottaa, oletuksemme mukaan, vaihtelua varusmiespalvelukseen kohdistuviin odotuksiin. Ennakkokäsitykset voivat muokata myös todellisuutta – hakeutumista odotusten mukaiseen koulutukseen ja pituudeltaan erilaiseen palvelusaikaan. Aikaisemmista tutkimuksista tiedetään, että erikoistumiskoulutuksen ja varsinkin pitkän johtamiskoulutuksen (RUK) saaneiden kokemukset varusmiesajasta ovat muita positiivisempia. (Harinen, O. 2009).

Varusmiehet oppivat 6 – 12 kuukauden mittaisen palveluksen aikana elämään tiiviissä yhteisössä, jonka normit ovat selkeät. He myös saavat perusteellisen tiedollisen ja taidollisen koulutuksen aseellisesta maanpuolustuksesta. Nykyaikainen varusmieskoulutus vaatii käskyjen noudattamisen lisäksi itsenäisen päätöksenteon oppimista, luottamusta omaan ryhmään ja ryhmätoiminnan osaamista. Voidaan olettaa, että positiiviset palveluskokemukset tuottavat tiedostavia maanpuolustusasenteita ja lisäävät luottamusta yhteiskunnan toimintakykyyn laajemmassakin mielessä. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Sosiaalisen pääoman muutokset ja aikuistuminen varusmiespalveluaikana - tutkimuksen käsitelmä

Varusmiespalvelun merkityksestä nuoren yhteiskuntasuhteen kehittymisen ja psykososiaalisen kasvun kannalta ei ole tähän mennessä ollut käytettävissä ajantasaista tutkimustietoa. Tämä tutkimus tarjoaa panoksen keskusteluun yleisen asevelvollisuuden merkityksestä suomalaisen yhteiskunnan kannalta. Toinen keskusteluteema on asevelvollisuuden merkitys nuoren aikuistumiskehityksen tukemisessa ja syrjäytymisen katkaisemisessa.

Sosiaalisen pääoman kuvaajia on ensimmäistä kertaa käytetty maanpuolustustahdon selittäjinä Varusmiestutkimus 2005:ssä. Tässä tutkimuksessa jatkettiin tietyiltä osin samaa linjaa. Sosiaalisen pääoman kuvaamisen ja operationalisoinnin perusta nojaa siihen koulukuntaan, jonka mukaan sosiaalista pääomaa voidaan pitää yksilön resurssina. Parhaassa tapauksessa sosiaalisella pääomalla on kumuloituva luonne. Toisin sanoen voidaan ajatella, että sosiaalisen pääoman kartuttamisessa hyvin alkuun päässyt yksilö voi jatkaa samalla tiellä. Varusmiestutkimus 2005:n tuloksista on nähtävissä, että sosiaalisella pääomalla on yhteys siihen, mitä yksilö (varusmies) ajattelee maanpuolustuksesta ja toisaalta, millaisen panoksen hän itse voi antaa maanpuolustukselle tai siihen liittyvien tehtävien (varusmiespalvelus, kertausharjoitukset, vapaaehtoinen maanpuolustustyö) suorittamiselle. Aikaisemman tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että sosiaalisen pääoman yhteys maanpuolustustahtoon ei ole suoraviivainen, vaan maanpuolustustahtoisimpia olivat hyvän sosiaalisen pääoman pistemäärän saaneet vastaajat, mutta eivät kuitenkaan parhaat pistemäärät saaneet.

Tutkimus toteutettiin kahdessa osassa – alku- ja loppukyselynä. Alkukysely laadittiin Risto Siilasmaan johtamalta asevelvollisuustyöryhmältä saadun toimeksiannon perusteella. Kyselyt tehtiin Karjalan prikaatissa, Keuruun Pioneerirykmentissä ja Porin Prikaatin valmiusjoukoissa saapumiserässä 1/2010. Kyselytiedot koottiin tammikuussa 2010 ja sen alustavat tulokset raportoitiin toimeksiantajalle toukokuussa 2010. Alkukyselyn vastaajia oli 2952, joista 3,5 % naisia ja 96,5 % miehiä. Tutkimuksen seurantaosa toteutettiin 6, 9 ja 12 kuukautta kestävästä varusmiespalveluksen lopusta, viimeisellä palvelusviikolla. Seurantakyselyyn vastasi kaikkiaan 1855 varusmiestä. Tietojen keruuseen liittyvistä, tarkemmin selvittämättö-

mistä syistä, mukana oli kuitenkin sellaisia vastaajia, jotka eivät olleet mukana alkukyselyssä. Molemmilla kerroilla vastanneita oli 1340. Käytettävistä muuttujista riippuen efektiivinen vastaajamäärä oli tätäkin pienempi, esimerkiksi sotilasarvonsa jätti kertomatta 20 vastaajaa jälkikyselyssä.

Tämän tutkimuksen käytännön tuloksena tutkimuksesta on varusmiesten loppukyselyn vastinpariksi kehitettävä alkukysely. Vakiokyselynä se mahdollistaa mm. joukko-osastokohtaisen palautteen varusmieskoulutuksen tuloksena aikaan saaduista kasvatuksellisista muutoksista.

Tutkimuskysymykset

1. Millainen yhteys ennen varusmiespalvelusta hankitulla **sosiaalisella pääomalla on varusmiehen yhteiskuntasuhteeseen ja psykososiaaliseen toimintakykyyn?**
2. Millaisia ovat varusmiesten **maanpuolustusasenteet ja käsitykset omasta suhteesta yhteiskuntaan** varusmiespalveluksen alussa ja miten ne muuttuvat palveluksen aikana?
3. Millaisia **muutoksia varusmiesten psykososiaalisessa toimintakyvyssä** tapahtuu varusmiespalveluksen aikana?
4. Millä edellytyksillä **varusmiespalveluksesta muodostuu mielekäs ja positiivinen kokemus?**

Tutkimusmenetelmät

Yksittäisistä kysymyksistä muodostettiin alkukyselyn analyysien perusteella summamuuttujia, joiden välisiä suhteita kuvattiin korrelatiivisesti. Tilastomenetelminä käytettiin pääasiassa varianssianalyysia, faktorianalyysia, Pearsonin korrelaatioanalyysia ja klusterianalyysia. Kaikista mittareista tehtiin osioanalyysit ja laskettiin niiden reliabiliteetti ensimmäisen mittauksen aineistosta (Chronbachin alpha). Reliabiliteetit olivat kaikki vähintään tyydyttävällä tasolla ($\alpha > .70$). Muuttujien suunta käännettiin tarvittaessa niin, että suurin arvo kuvaa aina ominaisuuden voimakkainta esiintymistä.

Seurantakyselynä käytettiin yleistä Varusmiesten loppukyselyä, jota täydennettiin alkukyselyn psykososiaalista toimintakykyä, luottamusta, harrastuneisuutta ja sosiaalisia suhteita koskevilla kysymyksillä. Seurantatutkimuksen perusteella selvitettiin muutosten suuntaa, voimakkuutta ja välittävien psykososiaalisen toimintakyvyn muuttujien osuutta selitettävien muuttujien vaihtelussa. Selitettävien tulosten pysyvyyttä ja tutkimusmallissa esitettyjä kausaali oletuksia voidaan myös testata erilaisilla rakenneyhtälömallinnuksilla, mutta ne jätettiin selkeyden vuoksi tämän raportin ulkopuolelle.

Tässä tutkimuksessa keskeisessä asemassa on sosiaalisen pääoman summamuuttuja, joka laadittiin yhteensä 17 osiosta. Osiot dikotomisoiitiin (1 = pääoman tämä komponentti on, 0 = ei ole). Ne liittyvät tutkittavan koulumenestykseen, perhetaustaan, asuinpaikan kau-

pungistuneisuuteen, perheen ja vastaajan varallisuusasemaan, terveydentilaan nuorena sekä verkottumiseen ja yhdistysaktiivisuuteen. Sosiaalisen pääoman perustekijät ovat selittäviä muuttujia.

Selittävät summamuuttujat

- Ruuhka-Suomi
- Terveydentila
- Koulumenestys
- Sosiaaliset arvostukset
- Perheen talous
- Sosiaalinen aktiivisuus (harrastuneisuus)
- Sosiaalinen pääoma
- Liikunta- ja luontoharrastukset

Varusmiehen aikuistumiseen liittyvää muutosta tutkitaan kuudella yleisesti tutkimuskäytössä olevalla mittarilla. Ne ovat tutkimusasetelman kannalta sekä välittäviä että selitettäviä muuttujia. Psykososiaalisen toimintakyvyn mittareiden faktorirakenteet vastasivat alkukyselyssä suunnilleen aikaisemmissa tutkimuksissa löydettyjä rakenteita.

Psykososiaalisen toimintakyvyn (välittävät /selitettävät) summamuuttujat

- Minäkäsitys (Core Self Evaluations); hallinnan tunne, menestysodotukset (Judge, T., Locke, E., Durham, C. 1997)
- Itseluottamus (Rosenberg Self Esteem Scale): itsearvostus, onnistumisodotukset (Blascovich, J., Tomaka J. 1993)
- Psykkinen tasapainoisuus:
 - Stressin hallinta (Positive affectivity – Negative Affectivity; PANAS): energisyys, häiriytymisalttius (Crawford, J., Henry J. 2004)
 - Luonneominaisuudet (Big Five Inventory): neuroottisuus, tunnollisuus (John, O. P., Donahue, E. M., & Kentle, R. L. 1991)
- Stressioireet: psyykkiset oireet, henkinen vireys (MPKK, KÄYTTL)
- Sosiaalisuus: ystävyys-suhteet, vastuuntunto, ryhmäkuriin sopeutuminen (Käyttätymistieteiden laitoksella kehitetty mittari, joka perustuu aikaisempiin varusmiestutkimuksiin. Osioita on 13. Mittaria on käytetty indeksoituna, eli osioiden summa on jaettu niiden lukumäärällä.)

Selitettävänä käsitteenä on nuoren suhde yhteiskuntaan. Summamuuttujat ja niiden faktorirakenteet olivat alkukyselyssä seuraavat:

- Maanpuolustusasenteet: maanpuolustustahto ja palvelusmotivaatio
- Suomalaisuuden arvostaminen: perinteinen suomalaisuus, kulttuurisuomalaisuus, hyvinvointisuomalaisuus
- Luottamus instituutioihin: luottamus edustuksellisen demokratian instituutioihin, luottamus kansainvälisiin instituutioihin, luottamus turvallisuusinstituutioihin, luottamus viestintäinstituutioihin
- Varusmiespalvelukseen kohdistuvat odotukset ja käsitykset: Sotilaselämään sopeutuminen, sotilaskoulutukseen kohdistuvat odotukset, sosiaaliset odotukset
- Kansallinen identiteetti (indeksoitu muuttuja)

Ensimmäisen kyselyvaiheen kuvailevat tulokset

Kotipaikkakuntana yli 20 000 asukkaan kaupunki oli 55 %:lla vastaajista. Ruuhka-Suomessa (Uusimaa, Itä-Uusimaa, Varsinais-Suomi, Satakunta, Häme, Pirkanmaa, Päijät-Häme ja Kymenlaakso) asui 78 % vastaajista

Vastaajien talous

- Perheensä arvioi varakkaaksi tai hyvätuloiseksi 22 %, keskituloiseksi 60 %, vähävaraiseksi 17 %
- 7 %:lla vastaajista oli paljon velkaa (oma arvio). 16 % arvioi varusmiespalveluksen aiheuttavan suuria tai melko suuria taloudellisia vaikeuksia (Huom. loppukyselyssä taloudellisten vaikeuksien osuus oli vielä suurempi)

Koulutus

- 20 % on käynyt peruskoulun, 43 % ammattikoulun ja 35 % lukion
- Koulumenestyksensä hyväksi arvioi
 - lukuaineissa 19 %
 - matematiikassa 24 %
 - kielissä 25 %
 - liikunnassa 45 %

Liikuntaharrastukset

- harrastaa aktiivisesti 33 %,
- ei harrasta mutta on kiinnostunut 53 %,
- ei ole kiinnostunut 14 %
- luontoa, retkeilyä tai metsästystä harrastaa aktiivisesti 10 %

Ihmissuhteet

- 41 % vastaajista seurusteli vakituisesti tai oli avo-/avioliitossa
- Hyviä kavereita on erittäin tai melko paljon 84 %:lla
- Hyvät tai melko hyvät suhteet vanhempiin on 87 %:lla ja opettajiin 85 %:lla
- Ystävät ja perhe ovat 72 %:lle erittäin tärkeitä
- Vähintään kolme läheistä ihmistä on 70 %:lla
- Kiusatuksi on tullut usein 4 % ja joskus 45 % vastaajista

Sosiaalisuus

- Helppo solmia ystävyssuhteita, 78 %
- Uskoo saavansa hyviä tupakavereita 79 %
- Viihtyy ryhmätilanteissa 65 %
- Tuntee velvollisuudekseen auttaa kaveria 95 %
- Pitää yhteisten sääntöjen noudattamista tärkeänä 79 %
- Ei kestä komentamista 26 %

Suomalaisuuden kokeminen

- Kansallisuusidentiteetti suomalainen 71 %, EU-kansalainen 10.3 %, pohjoismaalainen 9 %
- Suomalaisuudestaan on 59 % erittäin ylpeä

- Suomessa erittäin paljon arvostaa
 - rauhallisia oloja 69 %
 - kieltä 67 %
 - taloudellista hyvinvointia 59 %
 - maanpuolustusta 39 %
 - luontoa 38 %
 - osaamista 28 %
 - demokratiaa 26 %
 - urheilusaavutuksia 24 %
 - kulttuuria 6 %

Yhteiskunnallinen luottamus

- Poliisi, luottaa erittäin paljon tai melko paljon (81,7 %),
- Puolustusvoimat (81,4 %),
- Tuomioistuimet (66,5 %),
- Ammattiliitot (55 %),
- Yhdistyneet kansakunnat (50,1 %),
- Televisio (48,7 %),
- Euroopan Unioni (46,2 %),
- Maan hallitus (43,7 %),
- Hyväntekeväisyys- ja humanitaariset järjestöt (41,7 %),
- Suuryritykset (36,4 %),
- Valtion virkamieskunta (33,7 %),
- Kirkot (32,5 %),
- Ympäristöjärjestöt (29,8 %)
- Eduskunta (28,7 %),
- Lehdistö (26,4 %),
- Naisjärjestöt (23 %),
- Poliittiset puolueet (20 %)
- **Suomessa ihmisiä kohdellaan täysin oikeudenmukaisesti** 10 %, enimmäkseen oikeudenmukaisesti 75 %
- **Puolustusvoimissa ihmisiä kohdellaan täysin oikeudenmukaisesti** 21 %, enimmäkseen oikeudenmukaisesti 66 %

Tärkeät asiat elämässä

- Perhe ja ystävät ovat 72 %:lle vastaajista erittäin tärkeitä
- Vapaa-aika on erittäin tärkeä 54 %:lle, työ 35 %:lle, opiskelu 15 %:lle

Tiedon saanti varusmiespalvelusta tai siviilipalveluksesta

- Tietoa aseellisesta palveluksesta katsoi saaneensa riittävästi 30 %, jonkin verran 64 %, ei lainkaan 6 %
- Tietoa aseettomasta palveluksesta tai siviilipalveluksesta oli saanut riittävästi 23 %, jonkin verran 50 %, ei lainkaan 27 %
- Tiedon lähteinä kaverit 60 %, internet 21 %, vanhemmat 8 %, puolustusvoimien esitteet 7 %
- Tiedon saantia piti vaivattomana 94 %, hankalana 5 %

Suhtautuminen varusmiespalvelukseen

- Olisi tullut asepalvelukseen, vaikka se olisi ollut vapaaehtoista: samaa mieltä 32,3 %, (Tässä suunta on ollut lineaarisesti heikkenevä: vuonna 2002 loppukyselyssä 56 % ja vuonna 2005 43 % oli samaa mieltä.)
- Olisi valinnut aseettoman, *tasaveroisen* kansalaispalveluksen: samaa mieltä 12,6 %, eri mieltä 63,7 %
- Vastaajista 53 % suhtautui varusmiespalvelukseen myönteisesti
- Vastaajien vanhemmista varusmiespalvelukseen myönteisesti suhtautui 86 % ja ystävistä 55 %
- Mahdollisimman hyvin varusmiespalveluksesta haluaa suoriutua 44 %. Vuoden 2000 loppukyselyssä näin vastasi 40 % ja vuonna 2008 41 %
- Nykyisen sotilaskoulutuksen uskoo olevan asiallista ja ajan vaatimuksia vastaavaa 74 %
- 12 % ei usko sopeutuvansa sotilaskuriin ja komentamiseen
- Varusmiespalvelun fyysisistä suoritusvaatimuksista uskoo selviytyvänsä 69 %, henkisestä rasituksesta sama osuus.
- Kouluttajien asiallisuuteen ja ammattitaitoon luottaa 84 % vastaajista
- Palvelusajan pituuteen varautuminen: 6kk – 56 %; 9kk – 6,7 %; 12kk – 36,6 %

Maanpuolustustahtokysymyksiä

- Jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta. Samaa tai osittain samaa mieltä on 77 % (vuonna 2000 loppukyselyssä 81 %)
- Jos Suomeen hyökätään, olen itse valmis osallistumaan sotilaalliseen maanpuolustukseen omassa sodan ajan tehtävässäni. Samaa tai osittain samaa mieltä on 75 % (vuonna 2000 loppukyselyssä 83 %)

Mielipiteitä kutsunnoista: "Jos kutsunta-asioita olisi voinut mielestäsi hoitaa enemmän netissä, niin millaisia asioita?"

Nykyinen toimintatapa on paras (suurin vastaajaryhmä)

- Netissä sählääminen vie aikaa, ei ole varmuutta meneekö tieto netin kautta perille
- Ei muutoksia, kyselyt ja haastattelut parempi hoitaa henkilökohtaisesti
- Paikan päällä voi vaikuttaa asioihinsa paremmin
- Nykyisessä tavassa voi saada täsmällisiä vastauksia kysymyksiin
- Kutsunnoissa saa vähän esimakua siitä minne on menossa, ei mitään nettiin.

Lisää tietoa nettiin (toiseksi suurin vastaajaryhmä)

- Joukko-osastojen ja niiden koulutusvaihtoehtojen paremmat esittelyt
- Tietoa joukko-osaston vaihtomahdollisuuksista
- Enemmän tietoa johtamiskoulutuksesta, erityisesti RUK
- Varusmiesten kokemuksia armeijasta ja eri palveluspaikoista
- Tietoja asepalveluksesta ja sen vaihtoehtoista ml. siviilipalvelus
- Tietoa siitä miten intissä käyttäydytään, millaista on alussa, koulutuksen sisällöstä
- Enemmän aselajien ja erikoisjoukkojen esittelyjä
- Kutsuntapäivät ja -paikat
- Enemmän tietoa naisten vapaaehtoisesta palveluksesta
- Mielipidekyselyitä
- Soveltuvuustestejä

Lomakkeiden täyttö internetissä (kolmanneksi suurin vastaajaryhmä)

- Voisi kirjautua esimerkiksi verkkopankkitunnuksilla
- Lomakkeet voisi täyttää netissä, mutta on hyvä päästä kokemaan kutsunnat myös henkilökohtaisesti paikan päällä

Palvelukseen astumisajankohdan ja -paikan valinta netissä

- Samaan tyyliin kuin opiskelupaikan hakemisessa – kolme suosikkivaihtoehtoa ja on-line tieto vapaina olevista vaihtoehtoista
- Testi tai jotain vinkkejä siitä mihin soveltuisi parhaiten
- Työpaikkahakemuksen tapainen lomake ja nopea vastaviesti, jos ei pääse siihen mihin haluaa
- Kyselyitä, tietolaatikoita, toivomuslaatikoita, niin kuin työhakemuksissa.

Kutsunnat kokonaan nettiin

- Netistä saa jo nyt enemmän tietoa kuin kutsuntatilaisuudessa, vähän täydennettynä koko jutun voisi hoitaa netissä
- Kaikki nettiin, sähköpostilla ilmoitus palveluspaikasta ja ajasta.
- Kaikki paitsi lääkärin tarkastus nettiin
- Olisi perustettava "kutsunnat.fi" -nettisivu, joka olisi mahdollisimman yksinkertainen, jonne kerättäisi kaikki tieto ja jossa voisi hoitaa koko homman

Vuorovaikutteisuutta nettiin

- Kutsuntoihin tuleville mahdollisuus kertoa mielipiteitään, mitä haluaa armeijalta.
- Palveluksessa olevilta varusmiehiltä olisi mukava voida kysellä kokemuksista eri palveluspaikoista – on line chat

Mielipiteitä kutsunnoista:**”Millä muulla tavalla kutsuntoja voisi mielestäsi kehittää?”****Jonot lyhemmiksi, liikaa odottelua** (suurin vastaajaryhmä)

- Odotin (4–6) tuntia
- Pienemmät ryhmät kerrallaan
- Useampi tapahtuma, porrastusta
- Enemmän henkilökuntaa (erityisesti lääkäreitä) ja tarkastuspisteitä
- Jos tilaisuus kestää näin kauan niin siitä pitäisi ilmoittaa, että osaa varautua.
- Muuten sujuvaa, mutta odottelua aivan liikaa

Varusmiehiä kertomaan kokemuksistaan (toiseksi suurin vastaajaryhmä)

- Palveluksesta olevilta tietoa naisten palveluksesta, sen erityispiirteistä
- Varusmiehiltä tietoa armeijasta alokkaan näkökulmasta, yleensä varusmiespalveluksesta, miten voisi etukäteen valmistautua, mitä siviiliasioita pitää hoitaa

Epäreilu aakkosjärjestys

- Kaikilla tulisi olla samat mahdollisuudet päästä haluamaansa paikkaan, nyt aakkosten alkupäähän sijoittuvat keräävät parhaat paikat päältä, loppupään miehet laitetaan sinne missä on tilaa

Tunnelmatekijät

- Tilaisuudessa oli selkeät järjestelyt (suurin vastaajaryhmä)
- Painostava tunnelma
- Kutsuntapaikka pitäisi olla armeijan tiloissa, ei seurakunnan
- Monipuolisemmin esittelyvideoita

Muita ehdotuksia

- Enemmän aikaa kutsuntalautakunnan kanssa keskusteluun
- Huolellisempi lääkärintarkastus
- Lisää tietoa erikoisjoukoista, videoesittelyjä

Kuvailevien tulosten tiivistelmä – Varusmiespalveluksen vetovoima

Nuorten suhtautuminen varusmiespalvelukseen oli sen alkuvaiheessa varsin optimistinen. Tupakaveriinkin tutustumista pidettiin helppona, eikä sotilaselämään sopeutuminen tuntunut kovin vaikealta. Usko oikeudenmukaiseen kohteluun puolustusvoimissa, sotilaskoulutuksen ammattimaisuuteen ja asiallisuuteen oli yleensä vahva. Selvä positiivinen kanta omaan haluun suoriutua hyvin asepalveluksesta on lähes puolella vastaajista. Aikaisempien loppukyselyiden perusteella tämä suunta on vuosituhannen alusta ollut lievästi, mutta johdonmukaisesti vahvistuva. Muutoksen vaikeutta siviiliyhteiskunnan keskustelevalta koulutuskulttuurista varusmiespalveluksen sotilaskuriin kuvaa kuitenkin kysymyksen 37 tulos: Runsas neljäsosa vastaajista yhtyy toteamukseen ”En kestä komentelua ja määräämistä”.

Tiedon saanti asepalveluksesta on koettu vaivattomaksi. Tosin puolustusvoimat ei yleensä ole pääasiallinen tiedon lähde, vaan kaverit. Internetin osuus (21 %) tuntuu yllättävän pieneltä, kun kyse on netin suurkuluttajana pidetystä ikäryhmästä. Tiedon saantia aseettomasta palveluksesta tai siviilipalveluksesta ei voi pitää riittävänä, kun lähes kolmannes ei ollut saanut tietoa lainkaan. Yksi selitys voi tietenkin olla myös kiinnostuksen puute. Tiedon avautuminen vaatii vaivan näköä, vaikka sitä olisikin saatavilla.

Asepalveluksen tulevaisuuden suosion kannalta huolestuttavia ovat vastaukset toteamukseen

”Olisin tullut asepalvelukseen, vaikka se olisi ollut vapaaehtoista” Samaa mieltä oli vain kolmasosa varusmiehistä. Loppukyselytietojen mukaan suunta on ollut vuosituhannen alusta lähtien selkeästi heikkenevä. Toisaalta 90 % vastaajista ei kannata aseentontakaan kansalaispalvelusta, vaikka siitä kyettäisiin luomaan asepalveluksen rinnalle tasaveroinen järjestelmä.

Nuorten yleinen maanpuolustustahto on tämän aineiston perusteella edelleen vankka (77 % pitää aseellista puolustusta välttämättömänä, jos maahamme hyökätään), vaikka suunta on pitkällä aikavälillä ollut lievästi heikkenevä. Henkilökohtaista asennetta kuvaava kysymys koskee vastaajan valmiutta osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen omassa sodan ajan tehtävässään – 75 % on valmis osallistumaan. Nekin tulokset kertovat vahvasta tahtotilasta, vaikka kriittisyys on vuosituhannen alusta hiukan lisääntynyt. Kertausharjoituksista kieltäytyvien joukko on yleensä parikymmentä prosenttia, mikä vahvistaa tutkimustuloksen antamaa kuvaa valmiudesta sijoittaa maanpuolustukseen henkilökohtaista panosta.

Suurin osa vastaajista piti nykyistä kutsuntojen toteuttamistapaa parhaana, koska henkilökohtaisen kokemuksen ja kosketuksen saamisen puolustusvoimiin katsottiin olevan tärkeää. Sen lisäksi kaivattiin monipuolisempaa (ja mahdollisuuksien mukaan vuorovaihtuteista) internet –tietoa muun muassa joukko-osastoista ja niiden koulutusvaihtoehtoista, erikoisjoukoista, johtamiskoulutuksesta ja erityisesti varusmiespalveluksessa jo olevien kokemuksista. Lomakkeiden täyttömahdollisuutta internetissä toivoi moni, samoin kuin mahdollisuutta valita netissä palveluksen aloittamisajankohdan ja – paikan. Näitäkin oli, jotka olisivat olleet valmiit siirtämään koko kutsuntatapahtuman internetiin.

Ensimmäisen kyselyvaiheen tulokset – Sosiaalisen pääoman yhteydet psykososiaalisen toimintakyvyn tekijöihin

Yhteyksiä tutkittiin varianssianalyysien ja korrelaatioiden avulla. Varianssianalyysitaulukoissa erityisen huomionarvoinen on merkitsevyyysluku (sarake ”Sig.”), joka kertoo todennäköisyyden sille, ettei yhteys ole sattumanvarainen. 0.01 pienempää luvun arvoa pidetään tilastollisen merkitsevyyden rajana. Sarakkeen F-arvon suuri luku kertoo yhteyden vahvuudesta.

Taulukko 1. Ruuhka-Suomi taustamuuttujan yhteydet psykososiaalisen toimintakyvyn muuttujiin, varianssianalyysi

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
BFI_Tunnollisuus	Between Groups	102,039	1	102,039	3,696	,055
	Within Groups	78632,334	2848	27,610		
	Total	78734,373	2849			
BFI_Neuroottisuus	Between Groups	173,798	1	173,798	4,868	,027
	Within Groups	101934,651	2855	35,704		
	Total	102108,449	2856			
PANAS_Summa	Between Groups	694,398	1	694,398	7,594	,006
	Within Groups	260962,756	2854	91,438		
	Total	261657,154	2855			
Rosenberg_SES_Summa	Between Groups	391,393	1	391,393	12,153	,000
	Within Groups	92140,328	2861	32,206		
	Total	92531,721	2862			
CSE_Summa	Between Groups	233,230	1	233,230	4,771	,029
	Within Groups	140248,294	2869	48,884		
	Total	140481,524	2870			
STR_summa	Between Groups	61,915	1	61,915	,965	,326
	Within Groups	182929,525	2851	64,163		
	Total	182991,439	2852			

Asuinpaikan kaupungistuneisuuden (Ruuhka-Suomi) yhteys parempaan itseluottamukseen (Rosenberg SES) on tässä aineistossa tilastollisesti erittäin merkitsevällä tasolla. Huomion arvoinen on myös positiivisen elämänasenteen (PANAS) ja kaupunkimaisen elinympäristön välinen yhteys.

Taulukko 2. Terveystila -taustamuuttujan yhteydet psykososiaalisen toimintakyvyn muuttujiin, varianssianalyysi

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
BFI_Tunnollisuus	Between Groups	3116,989	2	1558,495	58,578	,000
	Within Groups	75745,356	2847	26,605		
	Total	78862,345	2849			
BFI_Neuroottisuus	Between Groups	6881,824	2	3440,912	102,929	,000
	Within Groups	95375,935	2853	33,430		
	Total	102257,759	2855			
PANAS_Summa	Between Groups	17427,500	2	8713,750	101,821	,000
	Within Groups	243985,844	2851	85,579		
	Total	261413,344	2853			
Rosenberg_SES_Summa	Between Groups	3364,206	2	1682,103	53,985	,000
	Within Groups	89113,245	2860	31,158		
	Total	92477,451	2862			
CSE_Summa	Between Groups	8514,432	2	4257,216	92,398	,000
	Within Groups	132235,219	2870	46,075		
	Total	140749,651	2872			
STR_summa	Between Groups	9709,713	2	4854,857	79,755	,000
	Within Groups	173424,361	2849	60,872		
	Total	183134,074	2851			

Itse arvioitu terveydentila nuoruusvuosina on erittäin merkitsevästi yhteydessä kaikkiin psyykkisen toimintakyvyn mittareiden tuloksiin. Ts. mitä terveempi nuori on ollut, sitä tunnollisempi, tunne-elämältään tasapainoisempi (BFI Neuroottisuus), elämänsenteeltään positiivisempi, itseensä luottavampi (Rosenberg CSE) hän näyttää olevan. Myös sitä luottavaisemmin hän suhtautuu oman elämänsä hallintaan (CSE) ja sitä vähemmän hänellä on stressioireita (STR).

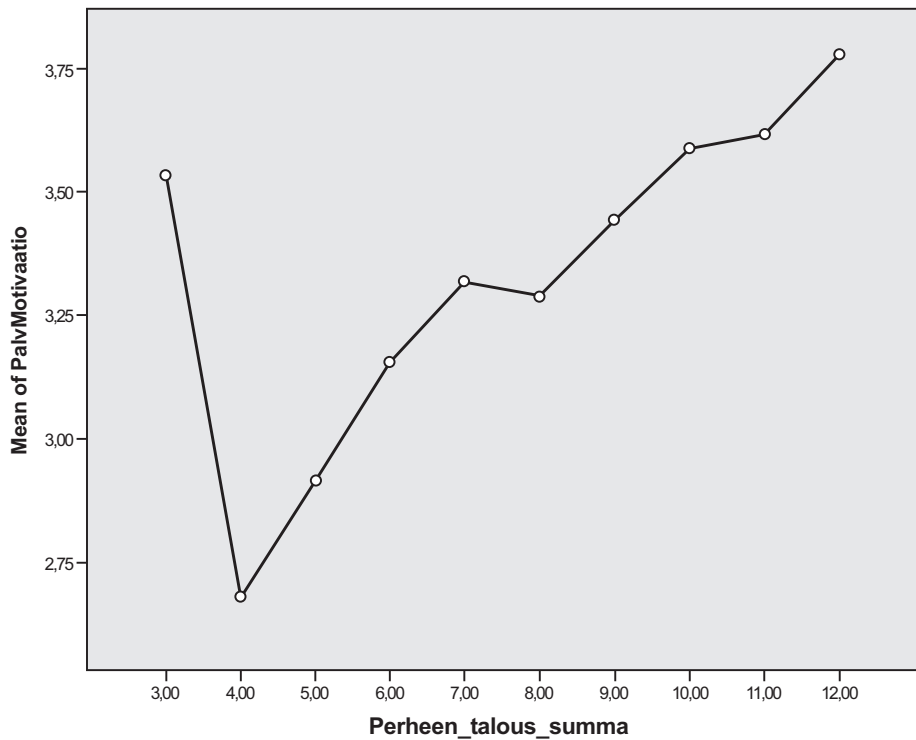
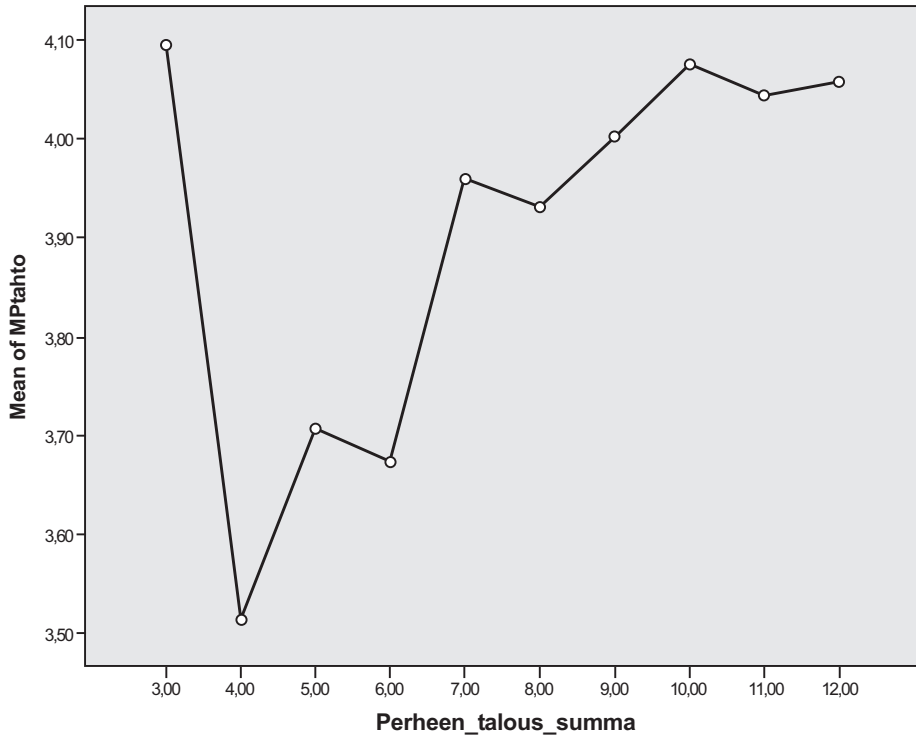
Taulukko 3. Perheen talouden yhteydet psykososiaalisen toimintakyvyn muuttujiin ja maanpuolustustahtomuuttujiin, varianssianalyysi

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
BFI_Tunnollisuus	Between Groups	2144,846	9	238,316	8,829	,000
	Within Groups	76548,637	2836	26,992		
	Total	78693,483	2845			
BFI_Neuroottisuus	Between Groups	5072,156	9	563,573	16,534	,000
	Within Groups	96903,319	2843	34,085		
	Total	101975,475	2852			
PANAS_Summa	Between Groups	11047,784	9	1227,532	13,950	,000
	Within Groups	249989,422	2841	87,993		
	Total	261037,207	2850			
Rosenberg_SES_Summa	Between Groups	3517,825	9	390,869	12,546	,000
	Within Groups	88727,400	2848	31,154		
	Total	92245,225	2857			
CSE_Summa	Between Groups	8273,717	9	919,302	19,879	,000
	Within Groups	132171,098	2858	46,246		
	Total	140444,816	2867			
STR_summa	Between Groups	10248,073	9	1138,675	18,712	,000
	Within Groups	172818,664	2840	60,852		
	Total	183066,737	2849			
MPtahto	Between Groups	27,398	9	3,044	3,333	,000
	Within Groups	2639,622	2890	,913		
	Total	2667,020	2899			
PalvMotivaatio	Between Groups	77,034	9	8,559	7,857	,000
	Within Groups	3169,114	2909	1,089		
	Total	3246,148	2918			

Perheen taloudellinen tilanne on vahvasti yhteydessä nuoren psykososiaaliseen toimintakykyyn, kuin myös maanpuolustustahtoon ja palvelusmotivaatioon. Erityisesti jälkimmäisten kohdalla yhteys ei ole täysin lineaarinen, vaan kaikkein heikoimmin toimeentulevien maanpuolustustahto ja palvelusmotivaatio näyttävät olevan suhteellisen korkealla tasolla ja sitten heikkenevän hieman paremmassa taloudellisessa tilanteessa olevilla. Sitä vauraammista perheistä tulevien nuorten maanpuolustusasenteet ovat lineaarisesti vahvemmat. Seuraavissa kuvioissa ilmiö näkyy kallellaan olevan J-kirjaimen muotoisena käyränä (Kuvio 2).

Kuvio 2. Perheen talouden ja maanpuolustustahdon sekä palvelusmotivaation välisen yhteyden kuvaajat

Taulukko 4. Perheen talouden korrelaatioita selitettäviin muuttujiin

		Perheen_talous_summa
Kansallinen identiteetti	Pearson Corr.	,029
	Sig. (2-tailed)	,116
	N	2934
Arvostaminen_indeksi	Pearson Corr.	,164**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2902
Luottamus_inst_indeksi	Pearson Corr.	,125**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2873
Odotukset_indeksi	Pearson Corr.	,215**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2849

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Nuoren psykososiaalisen toimintakyvyn ja maanpuolustusasenteiden lisäksi perheen taloudella on selkeät yhteydet nuoren kansallisiin arvostuksiin (Arvostaminen) ja hänen luottamukselliseen suhteeseensa yhteiskunnan instituutioihin (Luottamus). Varusmiespalvelukseen kohdistuvat odotukset ovat taloudellisesti paremmin toimeen tulevilla myös positiivisemmat.

Taulukko 5. Liikunta- ja luontoharrastusten summamuuttujan yhteyksiä psykososiaalisen toimintakyvyn muuttujiin sekä maanpuolustusasenteet -muuttujiin, varianssianalyysi

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
BFI_Tunnollisuus	Between Groups	12254,315	4	3063,579	131,300	,000
	Within Groups	66311,315	2842	23,333		
	Total	78565,630	2846			
BFI_Neuroottisuus	Between Groups	9888,047	4	2472,012	76,476	,000
	Within Groups	92090,858	2849	32,324		
	Total	101978,905	2853			
PANAS_Summa	Between Groups	39512,931	4	9878,233	127,042	,000
	Within Groups	221448,508	2848	77,756		
	Total	260961,439	2852			
Rosenberg_SES_Summa	Between Groups	6071,483	4	1517,871	50,212	,000
	Within Groups	86305,223	2855	30,230		
	Total	92376,706	2859			
CSE_Summa	Between Groups	13775,927	4	3443,982	77,795	,000
	Within Groups	126745,315	2863	44,270		
	Total	140521,242	2867			
STR_summa	Between Groups	12463,545	4	3115,886	52,007	,000
	Within Groups	170511,799	2846	59,913		
	Total	182975,344	2850			
MPtahto	Between Groups	165,174	4	41,293	47,779	,000
	Within Groups	2502,021	2895	,864		
	Total	2667,195	2899			
PalvMotivaatio	Between Groups	494,230	4	123,557	130,949	,000
	Within Groups	2747,632	2912	,944		
	Total	3241,862	2916			

Nuoren liikunta- ja luontoharrastuneisuus on selkeästi yhteydessä parempaan psykososiaaliseen toimintakykyyn, kaikilla käytössä olleilla mittareilla mitattuna. Samoin maanpuolustusasenteet ovat liikunnallisemmilla henkilöillä asellisen maanpuolustuksen kannalta myönteisemmät kuin vähemmän liikkuvilla.

Taulukko 6. Koettujen vaikutusmahdollisuuksien korrelaatiot selitettäviin muuttujiin

		187. Kykenitkö omasta mielestäsi vaikuttamaan joukko-osaston valintaan riittävästi	188. Kykenitkö omasta mielestäsi vaikuttamaan perusyksikön (komppanian) valintaan riittävästi	189. Kykenitkö omasta mielestäsi vaikuttamaan palvelukseen astumisajankohtaan riittävän hyvin
MPtahto	Pearson Corr.	-,171**	-,152**	-,181**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000
	N	2849	2853	2826
PalvMotivaatio	Pearson Corr.	-,181**	-,151**	-,175**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000
	N	2867	2869	2843
Suomalaisuuden arvostaminen_indeksi	Pearson Corr.	-,144**	-,129**	-,109**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000
	N	2854	2856	2834
Luottamus_inst_indeksi	Pearson Corr.	-,101**	-,107**	-,062**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,001
	N	2830	2834	2810
Odotukset_indeksi (varusmiespalvelus)	Pearson Corr.	-,238**	-,198**	-,205**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000
	N	2818	2820	2793
Kansallinen identiteetti	Pearson Corr.	-,091**	-,108**	-,097**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000
	N	2886	2887	2860

**Korrelaatio on merkitsevä 0.01 -tasolla (kaksipuolinen testi)

t-testillä mitattuina kaikki erot olivat tilastollisesti merkitseviä vähintään 0.05-tasolla. Vaikuttamis-muuttujien vastausvaihtoehdot olivat 1 ”kyllä” ja 2 ”en”. Tästä seuraa se, että kun taulukossa esitettyjen muiden muuttujien suuret arvot kuvaavat ”hyvää” tulosta, on negatiivinen korrelaatiokerroin merkinä positiivisesta riippuvuudesta.

Koetuilla vaikutusmahdollisuuksilla on erittäin merkitseviä korrelaatioyhteyksiä kaikkiin selitettäviin muuttujiin. Varusmiehen kokemus palveluspaikkaan, aselajiin ja palveluksen alkamisajankohtaan liittyviin valintamahdollisuuksiin on siis selkeästi yhteydessä siihen, millaiseksi hän kokee yhteiskuntasuhteensa, näillä mittareilla mitaten.

Ensimmäisen kyselyvaiheen tulostiivistelmä – Sosiaalinen pääoma, toimintakyky ja maanpuolustustahto

Varusmiehen sosiaalisen pääoman kuvaajista asuinpaikan kaupungistuneisuus, koettu terveydentila ja perheen taloudellinen tilanne olivat vahvasti yhteydessä varusmiesten psykososiaalisen toimintakyvyn ja maanpuolustusasenteiden kuvaajiin.

Asuinpaikan kaupungistuneisuudella on selvä yhteys nuoren parempaan itseluottamukseen ja positiivisempaan elämänasenteeseen. Koetun terveydentilan merkitys psyykkisen toimintakyvyn mittareiden tulosten kannalta oli vahva. Koettu terveydentila on ollut aikaisemminkin tutkimuksissa hyvä myöhemmän toimintakyvyn ennustaja, jopa parempi kuin lääkärin tekemä diagnoosi.

Perheen taloudellinen tilanne on vahvasti yhteydessä nuoren psykososiaaliseen toimintakykyyn ja maanpuolustusasenteisiin. Sosiaalisen pääoman teoriaan liittyvää vaihtosuhteoletusta vahvistaa tutkimustulos, jonka mukaan paremmassa taloudellisessa asemassa olevien nuorten maanpuolustusasenteet ovat positiivisempia, ja heidän luottamuksellinen suhteeseensa yhteiskunnan instituutioihin on vahvempi. Mielenkiintoista on, että perheen talouden ja nuoren psykososiaalisen toimintakyvyn välinen yhteys ei ole aivan lineaarinen. Kaikkein heikoimmin toimeentulevien nuorten maanpuolustustahto ja palvelusmotivaatio näyttävät olevan suhteellisen korkealla tasolla.

Nuoren liikunta- ja luontoharrastuneisuus on selkeästi yhteydessä parempaan psykososiaaliseen toimintakykyyn, kaikilla käytössä olleilla mittareilla mitattuna. Samoin maanpuolustusasenteet ovat liikunnallisemmilla nuorilla aseellisen maanpuolustuksen kannalta myönteisemmät kuin vähemmän liikkuvilla.

Palveluspaikkaan, aselajiin ja palveluksen alkamisajankohtaan liittyvillä vaikutusmahdollisuuksilla on erittäin merkittäviä korrelaatioyhteyksiä selitettäviin muuttujiin. Sillä miten varusmies on tuntenut voivansa vaikuttaa palveluspaikan ja palveluksen alkamisajankohdan valintaan, näyttää olevan yhteys jopa kehittymässä olevaan kansalliseen identiteettiin, palvelusmotivaatiosta ja varusmiespalvelukseen kohdistuvista odotuksista puhumattakaan.

Varusmiesten seurantatulokset

Varusmiespalveluksen aikaisten psykososiaalisten muutosten tutkimukseen käytettiin standardoituja psykologisia mittaristoja, jotka liittyivät muun muassa tutkittavien stressaantumiseen, neuroottisuustaipumukseen, itsetuntoon sekä minäkuvaan. Lisäksi mukana oli Maanpuolustuskorkeakoulussa kehitetty mittari varusmiesten sosiaalisuudesta. (Psykososiaalisen toimintakyvyn muutokset varusmiespalvelusaikana, sotilasarvon mukaan on esitetty liitetaulukossa.) Tulokset esitellään sotilasarvojen mukaan ryhmiteltynä ja esimerkein.

Klusterianalyysillä haettiin tyypillisiä, sisäisesti mahdollisimman samankaltaisia ja keskenään erilaisia ryhmittymiä, joiden perusteella varusmiehiä voitaisiin kuvata psykososiaalisen toimintakyvyn piirteiden kannalta, kun ryhmittelyperusteena pidettiin palvelusmotivaatiota ja maanpuolustustahtoa (= ”maanpuolustusmotivaatio”).

Maanpuolustustahdon muutoksia varusmiespalvelusaikana kuvataan myös sotilasarvojen mukaan, koska eroavuuksia näytti olevan runsaasti. Edelleen kuvataan puolustusvoimiin kohdistuvan luottamuksen muutoksia, ja erityisesti kuusi kuukautta palvelleiden varusmiesten näkökulmasta. Tutkimusasetelma ja aineisto tarjosivat mahdollisuuden tarkastella kuuden kuukauden miesten luottamusmuutoksia kolmesta näkökulmasta: 1. joukkotuotantoajatuksen mukainen ryhmän ja ryhmänjohtajan pysyvyys joukkotuotantokoulutuksen ajan, 2. mahdolliset simputuskokemukset koulutuksen aikana sekä 3. mahdolliset pettymykset koulutustavoitteiden toteutumisessa. Luvun lopussa syvennetään vielä palveluksen alkamisajankohtaan ja palveluspaikkaan liittyvien toiveiden merkitystä maanpuolustusasenteiden kannalta.

Psykososiaalisen toimintakyvyn muutokset varusmiespalvelusaikana

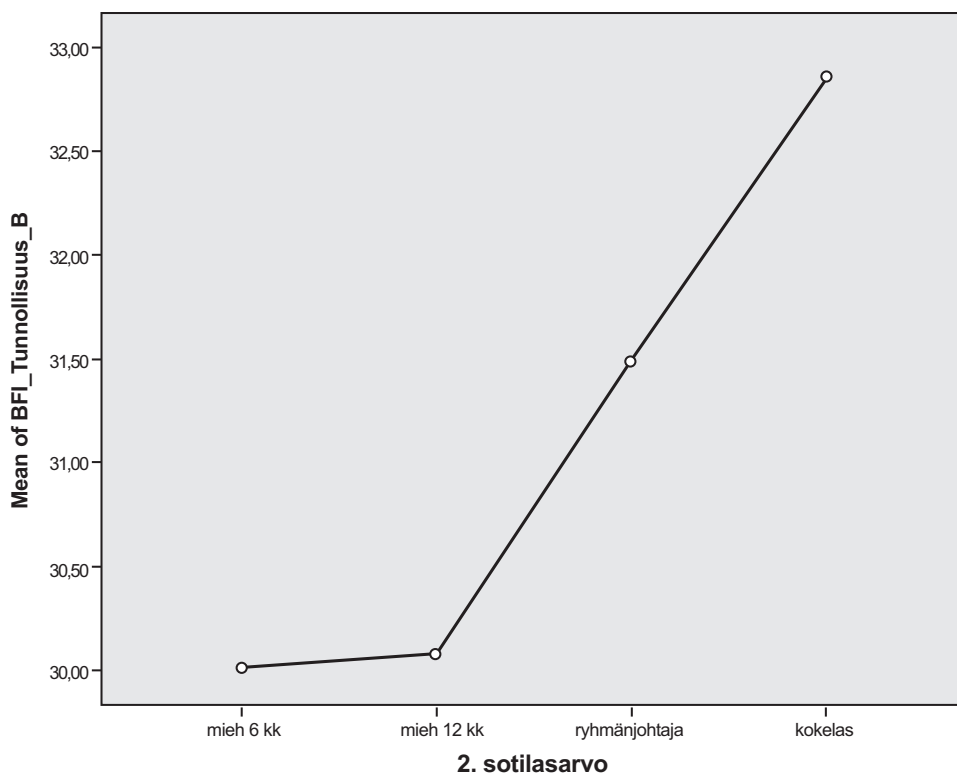
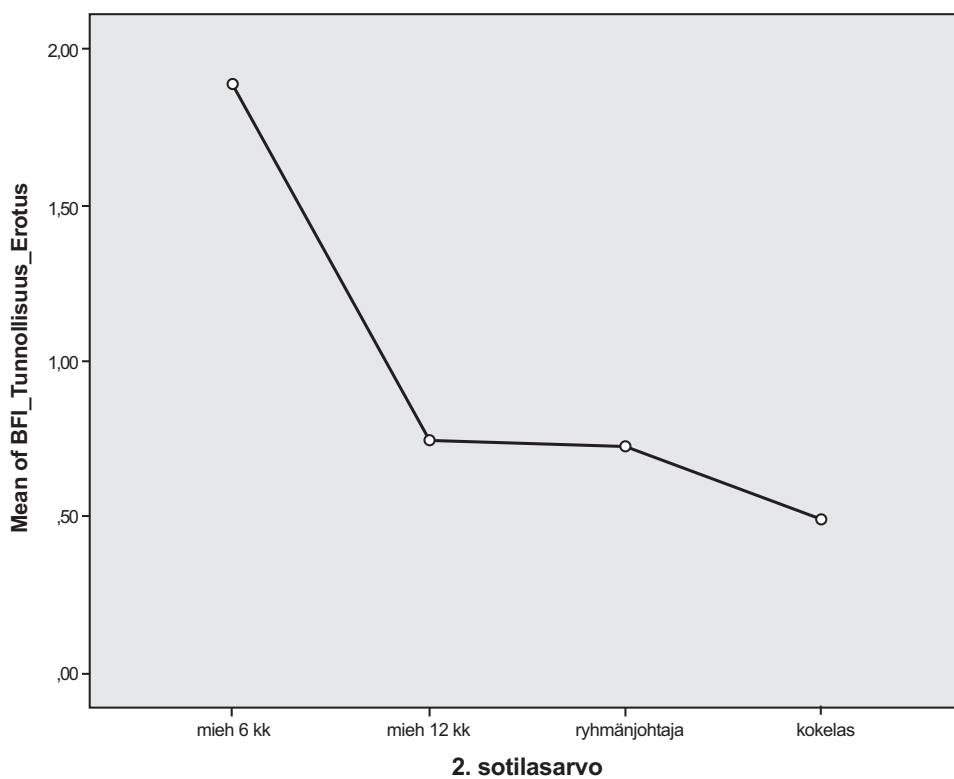
Tutkimustulosten perusteella, varusmiespalveluksen aikaiset muutokset kuusi kuukautta palvelleilla miehistön jäsenillä olivat positiivisia, kaikilla käytetyillä mittareilla arvioiden. Useimpien mittareiden kohdalla (selvänä poikkeuksena itsetunnon kuvaaja, Rosenberg SES) voidaan lisäksi todeta, että keskihajonta on toisella mittauskerralla pienempi kuin ensimmäisellä. Tämäkin on viite siitä, että muutos on samansuuntainen.

Kokelailla ja ryhmänjohtajilla muuttujien arvot olivat jo lähtötasolla hyvät, joten muutokset olivat pienemmät. Muutoksen pienuutta saattaa rajoittaa mittaustekniikka, kun lähtöarvo on jo lähellä kattoa. Muutoksen merkitys saadaan paremmin esiin tarkasteltaessa sen suhteellista osuutta ensimmäisestä mittauskerrasta (Taulukko 7).

Taulukko 7. Psykososiaalisen toimintakyvyn suhteelliset muutokset ensimmäisestä mittauskerrasta, sotilasarvojen mukaan

Sotilasarvo	CSE_Summa Suht. muutos	Rosenberg_SES_Summa_Suht. muutos	PANAS_Summa_Suht. muutos	STR_Summa_Suht. muutos	BFI_Neuroottisuus Suht. muutos	Sosiaalisuus Suht. muutos	BFI_Tunnollisuus Suht. muutos
Kaikki	3,44	4,08	2,25	17,48	-6,19	0,39	3,96
Mieh 6 kk	5,42	5,91	4,42	22,25	-8,66	2,04	6,71
Mieh 12kk	1,45	3,36	0,59	-9,16	-4,10	-2,28	2,53
Ryhmänj	1,97	1,94	1,49	15,68	-3,94	0,17	2,35
Kokeilat	4,04	4,84	-0,16	15,00	-6,00	0,00	1,52

Seuraavat kaksi kuviota kuvaavat esimerkkinä miehistön ja johtajakoulutuksen saaneiden varusmiesten lähtötason ja muutoksen välistä suhdetta: Tunnollisuus -mittarin lähtöarvot kuviossa 3. ovat varusmiespalveluksen alussa matalammat miehistökoulutukseen kuin johtajakoulutukseen hakeutuvilla. Kuvio 4. kertoo loppu- ja alkukyselyn välisen erotuksen. Kokelaiden muutos on pienin.

Kuvio 3. Big Five Inventory, Tunnollisuus, loppumittauksen tulos sotilasarvon mukaan**Kuvio 4.** Big Five Inventory, Tunnollisuus, alku- ja loppumittauksien erotus

Psykososiaalisen toimintakyvyn klusterit

Klusterianalyyseissä päädyttiin neljän klusterin ratkaisuun, jonka kriteeriarvot esitellään taulukossa 8. Siitä nähdään, että pienin ykkösklusteri on tässä käytetyillä maanpuolustustahdon ja palvelusmotivaation kriteereillä kuvattuna heikoin. Samoin psykososiaalisen toimintakyvyn keskiarvot ovat heikkoja muihin klustereihin verrattuna. Ykkösklusteriin kuuluu vain 8,4 % vastaajista. Se nimettiin otsikolla ”Heikko toimintakyky, heikko maanpuolustusmotivaatio”. Klusteriin luokitelluista 55 % on kuuden kuukauden varusmiehiä. Kokelaita ei klusteriin tullut lainkaan. (Taulukko 9.)

Kokelaiden osuus (18,9 %) on sitä vastoin suurimmillaan kolmosklusterissa, joka on keskiarvoilla kuvattuna paras (”Hyvä toimintakyky, hyvä maanpuolustusmotivaatio”). Suurin suhteellinen osuus klusterissa on ryhmänjohtajilla (38,3 %). Lisäksi on todettava, että miehistön osuus tässä parhaassa klusterissa on 42,8 %, joten mitään yksinkertaistavia tulkintoja klusteroinnin tuloksesta ei pidä tehdä. Kolmosklusteri on ryhmistä suurin, siihen luokitui 35,0 % kaikista vastanneista.

Klusterit 2 ja 4 kuvaavat väliryhmiä, mutta niidenkin välillä on eroja. Mitatuilla muuttujilla kakkosklusteri saa paremmat keskiarvot. Klusterissa 4 kiinnittää huomiota neuroottisten oireiden korkea keskiarvo ja suhteellisen vaatimaton itseluottamustaso (Rosenberg SES). Ryhmä voidaan nimetä tässä otsikolla ”Nuoruuskehityksen haasteet, kohtalainen maanpuolustusmotivaatio” (22 % tutkituista). Klusteri 2. on kautta linjan tasaisen kohtalaista tasoa (”Kohtalainen toimintakyky, kohtalainen maanpuolustusmotivaatio”, 34 %).

Varianssianalyyseiden perusteella klustereiden väliset erot ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä, eli erot eivät ole syntyneet sattumalta. Tulosta ei voi tulkita siten, että erot olisivat syntyneet pelkästään palveluksen aikana, vaan vastaavalla tavalla merkitsevät erot olivat havaittavissa jo ensimmäisessä mittauksessa palveluksen alkaessa. Persoonallisuuden piirteillä ja psykososiaalisella toimintakyvyllä on siis selvät yhteytensä varusmiesten maanpuolustus- tahtoon ja palvelusmotivaatioon.

Taulukko 8. Varusmiesten ryhmittyminen klusterianalyysissa psykososiaalisen toimintakyvyn ja maanpuolustusmotivaation mukaan. N=529.

Klusteri	CSE_Summa_B	Rosenberg SES_Summa_B	PANAS Summa_B	STR Summa_B	Sosiaali-suus Indeksi_B	BFI Neurootti-suus_B	BFI Tunno-lisuus_B	MpTah-to_B	PalvMo-tivaatio_B2
1 Mean	33,7	28,3	58,1	23,2	3,4	29,8	25,9	3,4	2,9
N	96	96	96	96	96	96	96	94	96
Std. Dev	5,6	5,8	6,4	7,4	0,5	3,8	4,4	1,1	1
2 Mean	47,1	41,9	71,7	9,8	4,1	22,2	30,9	4	3,7
N	414	414	414	414	414	414	414	412	414
Std. Dev	3,9	4,7	6,9	6	0,3	3,3	3	0,9	0,9
3 Mean	53	46,8	80,4	4,4	4,5	17,8	34,4	4,4	4,1
N	429	429	429	429	429	429	429	428	428
Std. Dev	4,0	2,7	6,3	3,5	0,3	3,0	3,3	0,7	0,8
4 Mean	41,3	35,4	65,1	12,5	3,8	26	27,1	3,8	3,3
N	264	264	264	264	264	264	264	263	264
Std. Dev	3,7	5,1	6,1	6,4	0,4	3,5	3,7	1,0	0,9
Total Mean	46,9	41,1	72,3	9,6	4,1	22,1	30,9	4	3,7
N	1203	1203	1203	1203	1203	1203	1203	1197	1202
Std. Dev	7,1	7,1	9,6	7,5	0,5	5,1	4,6	0,9	1,0

Taulukko 9. Varusmiesklustereihin sijoittuminen sotilasarvon mukaan

			Cluster Number of Case				Total
			1	2	3	4	
2. sotilasarvo	mieh 6 kk	Lkm	60	169	137	151	517
		%	55,0%	38,8%	30,2%	50,7%	39,9%
	mieh 12 kk	Lkm	27	95	57	74	253
		%	24,8%	21,8%	12,6%	24,8%	19,5%
	ryhmänjohtaja	Lkm	22	135	174	62	393
		%	20,2%	31,0%	38,3%	20,8%	30,3%
kokelas	Lkm	0	37	86	11	134	
	%	,0%	8,5%	18,9%	3,7%	10,3%	
Total	Lkm	109	436	454	298	1297	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Maanpuolustustahdon ja palvelusmotivaation muutokset

Maanpuolustustahdon ja palvelusmotivaation erot ensimmäisen ja toisen mittauskerran välillä osoittautuivat pieniksi, erot olivat kuitenkin alenevaan suuntaan. Tätä kuvaa taulukko 10. Maanpuolustustahdon muutokset ovat käytännössä merkityksettömiä. Muutos ei kuitenkaan ole syntynyt siten, että tutkitut eivät olisi lainkaan muuttaneet mielipiteitään. Toki enemmistöllä muutosta ei ole, mutta muutosmuuttujan pieni keskiarvo kuvaa sitä, että positiiviset ja negatiiviset muutokset kumoavat toisiaan. Varianssianalyysin perusteella ryhmien sisäiset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Sen sijaan ryhmien välisillä eroilla oli tilastollista merkitsevyyttä. Erityisesti 12 kuukautta palvelleiden miehistön jäsenten muutokset negatiiviseen suuntaan sekä maanpuolustustahdon että palvelusmotivaation suhteen osoittautuivat muiden ryhmien muutoksia suuremmiksi. Ryhmänjohtajien ja kokelaiden muutokset eivät poikenneet toisistaan merkitsevästi.

Taulukko 10. Maanpuolustustahdon ja palvelusmotivaation muutosten kuvaajat sotilasarvojen mukaan.

Sotilasarvo		MpTahto_A	MpTahto_B	MpTahto_Erotus	PalvMotivaatio_A2	PalvMotivaatio_B2	PalvMotivaatio_2_Erotus
mieh 6 kk	Mean	3,7193	3,7001	-,0267	3,0127	3,2091	,1969
	N	517	523	514	521	525	520
	Std. Deviation	1,05507	1,02511	,83376	1,05673	,94283	,93610
mieh 12 kk	Mean	4,2615	4,0370	-,2140	3,7172	3,4884	-,2372
	N	266	255	253	268	258	258
	Std. Deviation	,71893	,92404	,74401	,80309	,89526	,85429
ryhmänjohtaja	Mean	4,3202	4,2731	-,0627	3,9581	4,0166	,0432
	N	381	373	369	382	373	370
	Std. Deviation	,71773	,77188	,70218	,83451	,74158	,85087
kokelas	Mean	4,4255	4,4776	,0639	4,3014	4,4075	,1167
	N	138	134	132	140	133	132
	Std. Deviation	,68359	,58917	,63036	,74775	,59615	,62078
Total	Mean	4,0808	4,0143	-,0651	3,5698	3,6223	,0567
	N	1302	1285	1268	1311	1289	1280
	Std. Deviation	,91349	,94174	,76329	1,03230	,94799	,88115

Luottamus puolustusvoimiin

Tutkittavilta kysyttiin myös luottamusta puolustusvoimiin osana yleistä luottamusta yhteiskunnan instituutioihin. Ensimmäisen ja toisen mittauskerran tulosvertailussa havaittiin, että yleinen luottamus yhteiskunnan instituutioihin ei ollut juuri muuttunut. Kuitenkin luottamuksessa puolustusvoimiin ilmeni selvää laskua. Erityisesti kaksitoista kuukautta palvelleiden miehistön jäsenten heikentynt tulos kiinnittää tässäkin huomiota. (Taulukko 11)

Luottamusta analysoitiin varianssianalyyseissä ensimmäisellä ja toisella mittauskerralla em. klusteriryhmissä. Osoittautui, että luottamus puolustusvoimiin oli pieniin ykkösklusterissa (”heikoimmassa” klusterissa) molemmilla mittauskerroilla. Ero oli tilastollisesti merkitsevä molemmilla mittauskerroilla, mutta testisuureen (F) arvo oli vielä selvästi suurempi toisella mittauskerralla. Analysoitaessa lasketun muutosmuuttujan arvoja varianssianalyyseissä klustereiden välillä ilmeni kuitenkin, että erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Ns. post-hoc analyyseissä osoittautui lisäksi, että edes huonoin klusteri 1 ja paras klusteri 4 eivät eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Johtopäätös on siis se, että muutos luottamuksessa puolustusvoimiin ei aiheudu kuitenkaan tutkittavien psykososiaalisesta suorituskyvystä, vaan muutoksen taustalla ovat jotkin muut tekijät.

Kysymys saattaa tietenkin olla siitä, että ensimmäisessä mittauksessa tulokseen vaikuttaa tietty odotus puolustusvoimista sekä uuden elämäntilanteen luoma epävarmuus ja epätie-toisuus. Toisessa mittauksessa on jo nähty puolustusvoimien toimintaa sisältä päin ja oma mielipide on muodostunut konkreettisemmalta pohjalta.

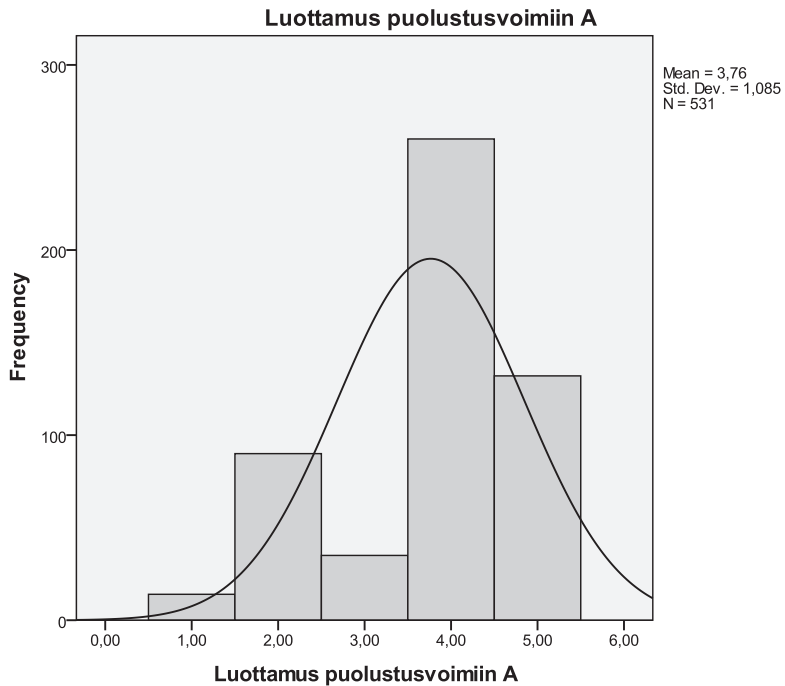
Taulukko 11. Luottamus puolustusvoimiin – muutosten kuvaajat sotilasarvojen mukaan.

2. sotilasarvo		Luottamus puolustusvoimiin_A	Luottamus puolustusvoimiin_B	Luottamus puolustusvoimiin_Erotus
mieh 6 kk	Mean	4,0265	3,7180	-,2927
	N	491	500	468
	Std. Deviation	,75140	,81965	,75315
mieh 12 kk	Mean	4,2692	3,7600	-,5021
	N	260	250	243
	Std. Deviation	,63109	,81057	,82509
ryhmänjohtaja	Mean	4,3218	4,0441	-,2661
	N	376	363	357
	Std. Deviation	,63258	,70768	,80678
kokelas	Mean	4,4429	4,2045	-,2197
	N	140	132	132
	Std. Deviation	,59096	,63892	,73427
Total	Mean	4,2099	3,8731	-,3192
	N	1267	1245	1200
	Std. Deviation	,69309	,78876	,78707

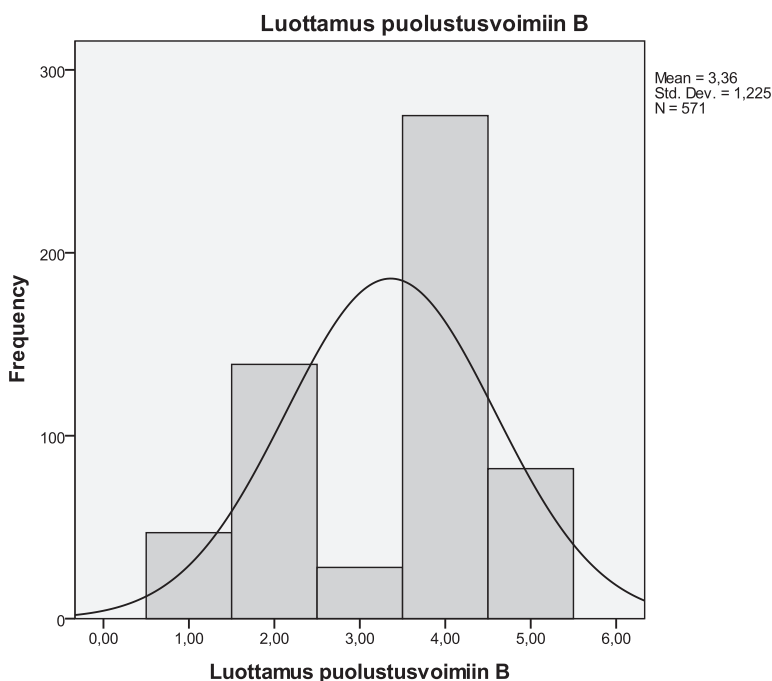
Kuusi kuukautta palvelleiden varusmiesten luottamus puolustusvoimiin

Seuraavassa tarkastellaan lähemmin suurimman varusmiesryhmän – kuusi kuukautta palvelleiden varusmiesten luottamusta ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä. Luottamusmuutos -muuttujan jakauman tarkastelu kertoo sen, että 14 prosentilla tutkituista luottamus puolustusvoimiin on lisääntynyt, mutta 30 prosentilla luottamus on vähentynyt. (Kuviot 3. ja 4.)

Kuvio 5. Luottamus puolustusvoimiin varusmiespalveluksen alkaessa, kuusi kuukautta palvelleet varusmiehet, N = 531.

Kuvio 6. Luottamus puolustusvoimiin varusmiespalveluksen päättyessä, kuusi kuukautta palvelleet varusmiehet, N = 571.

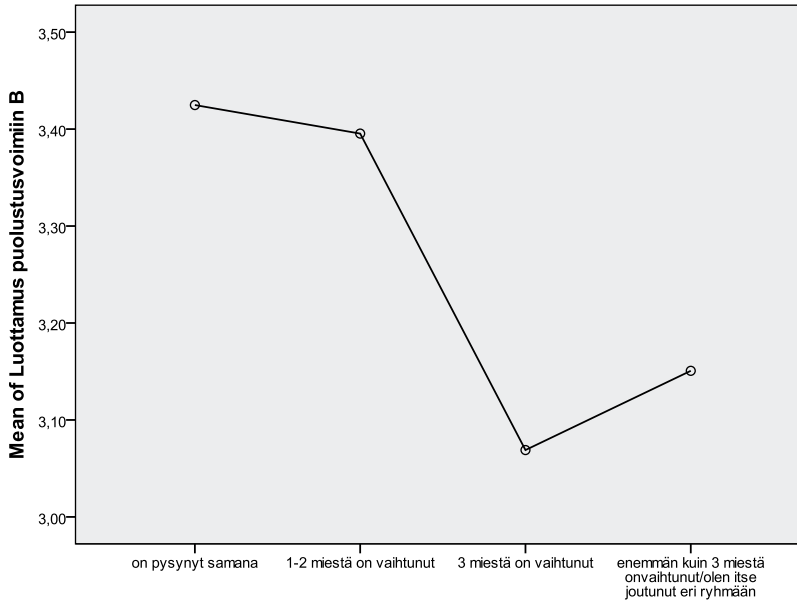

Tämä aineisto tarjoaa kolmenlaisia selitysmahdollisuuksia: 1. joukkotuotantoajatuksen mukainen ryhmän ja ryhmänjohtajan pysyvyys joukkotuotantokoulutuksen ajan, 2. mahdolliset simputuskokemukset koulutuksen aikana sekä 3. mahdolliset pettymykset koulutustavoitteiden toteutumisessa.

Ryhmän kokoonpanon pysyvyyttä joukkokoulutuskauden aikana koskeva tulos on oletuksen suuntainen – luottamus puolustusvoimiin on suurimmillaan, jos ryhmä on pysynyt samana tai vain 1–2 miestä on vaihtunut. Ryhmän pysyvyys heijastuu siis myös puolustusvoimiin kohdistuvaan luottamukseen. Tulos on lähellä tilastollista merkitsevyyttä, mutta ei kuitenkaan merkitsevä. Yksi mahdollisuus saattaa olla käytetyn kysymyksen huono muotoilu, koska samaan kysymykseen on vaihtoehtona liitetty myös tilanne, jossa tutkittava itse on joutunut vaihtamaan ryhmää. (Kuvio 5)

Edellistä muistuttava tulos saadaan kysyttäessä myös ryhmänjohtajan vaihtumista. Jos ryhmänjohtaja ei ole vaihtunut, on luottamuksen keskiarvo jossain määrin suurempi, mutta ero ei nytkään ole tilastollisesti merkitsevä – vaikkakin siis oletuksen suuntainen.

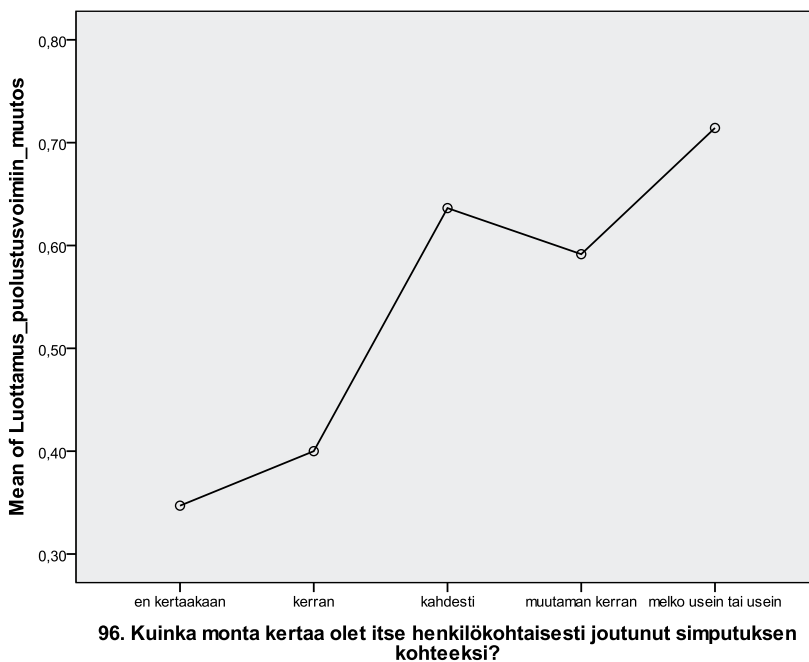
Kuvio 7. Varusmiesten luottamus puolustusvoimiin keskiarvona palveluksen päättyessä, oman ryhmän kokoonpanon muuttumisen mukaan, kuusi kuukautta palvelleet varusmiehet, N = 571.

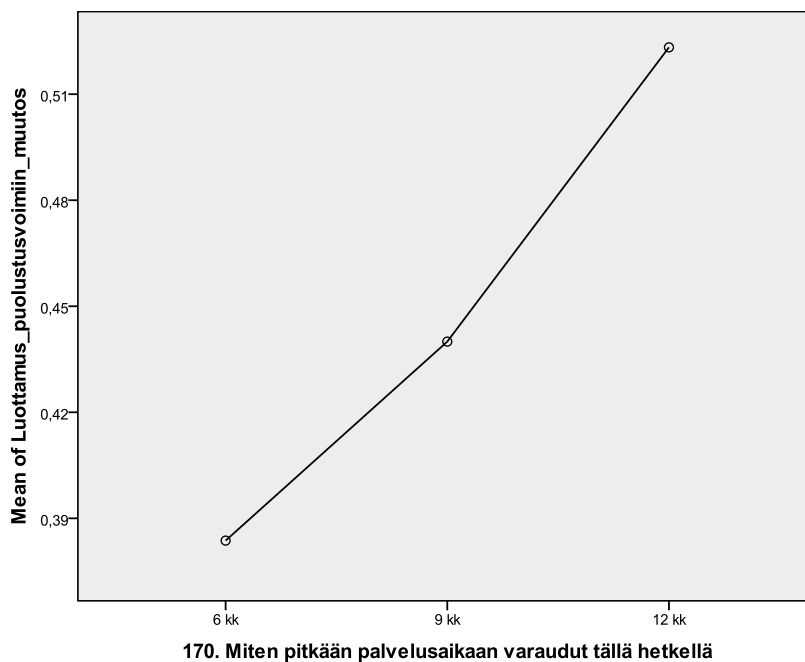
101. Onko ryhmäsi pysynyt samassa kokoonpanossa koko joukkokoulutuskauden ajan?

Voidaan olettaa, että luottamus puolustusvoimiin heikentyy, jos henkilö kokee joutuvansa simputuksen kohteeksi. Tulosten perusteella näyttääkin näin olevan (luottamusmuutosmuuttujalla positiivinen arvo kertoo luottamuksen laskusta). Tulos ei varianssianalyysin mukaan ole kuitenkaan tilastollisesti merkitsevä. Mahdollisesti myös sotilasuran toteutumiseen liittyvissä toiveissa on johtajakoulutuksen ulkopuolelle jäämisessä petytty, mikä heijastuu simputuskokemuksena ja puolustusvoimiin kohdistuvana epäluottamuksena. Siitä tarkemmin kuviossa 7.

Kuvio 8. Puolustusvoimiin kohdistuvan luottamuksen muutoksen keskiarvo (palveluksen alun arvosta vähennetty palveluksen lopun arvo) henkilökohtaisten simputuskokemusten mukaan. Kuusi kuukautta palvelleet varusmiehet, N = 531.

Kuvio 9. Puolustusvoimiin kohdistuvan luottamuksen muutoksen keskiarvo (palveluksen alun arvosta vähennetty palveluksen lopun arvo) sen mukaan, kuinka pitkään palvelusaikaan varusmies varautui palveluksen alussa. Kuusi kuukautta palvelleet varusmiehet, N = 531.

Kuviossa 7. esitetty muutosmuuttujan keskiarvo palvelusaikaan varautumisen kolmessa eri luokassa viittaa siihen, että 12 kuukauden palvelusaikaan varautuneet ovat menettäneet luottamustaan enemmän kuin alun perin kuuden kuukauden palvelusaikaan varautuneet. Tässäkään tapauksessa ero ei ole tilastollisesti merkitsevä varianssianalysillä mitattuna. Tutkituissa kuuden kuukauden miehissä on 16 % 12 kuukauden palvelukseen varautuneita ja 5 % 9 kuukauden palvelukseen varautuneita.

Vaikutusmahdollisuudet palveluksen ajankohtaan ja palveluspaikkaan

Tutkimuksen ensimmäisellä kierroksella kysyttiin kolmella kysymyksellä vastaajien näkemystä omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa: ”Kykenitkö omasta mielestäsi vaikuttamaan joukko-osaston valintaan riittävästi?”, ”Kykenitkö omasta mielestäsi vaikuttamaan perusyksikön (komppanian) valintaan riittävästi?” ja ”Kykenitkö omasta mielestäsi vaikuttamaan palvelukseen astumisajankohtaan riittävän hyvin?”. Vastausvaihtoehdot olivat ”kyllä ja ”en”.

Kaikkien ensimmäiseen kyselyyn vastanneiden joukossa voimakkaimmin positiivisessa yhteydessä maanpuolustustahtoon ja palvelusmotivaatioon oli vaikutusmahdollisuus palvelusajankohtaan. Kaikkien kolmen kysymyksen kohdalla erot olivat kuitenkin tilastollisesti merkitseviä. Sinänsä enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että oli pystynyt riittävästi vaikuttamaan asioihin.

Taulukot 12–14. Kuusi kuukautta palvelleiden miesten näkemykset omasta vaikuttamis- mahdollisuudesta joukko-osaston, perusyksikön ja palveluksen ajankohdan valintaan.

187. Kykenitkö omasta mielestäsi vaikuttamaan joukko-osaston valintaan riittävästi			188. Kykenitkö omasta mielestäsi vaikuttamaan perusyksikön (komppanian) valintaan riittävästi			189. Kykenitkö omasta mielestäsi vaikuttamaan palvelukseen astumisajankohtaan riittävän hyvin		
	Lukumäärä	%		Lukumäärä	%		Lukumäärä	%
kyllä	338	65,3	kyllä	310	59,6	kyllä	420	81,9
en	180	34,7	en	210	40,4	en	93	18,1
Kaikki	518	100,0	Kaikki	520	100,0	Kaikki	513	100,0

POHDINTA

Sosiaalinen pääoma maanpuolustustahtoa ja psykososiaalista toimintakykyä selittävänä tekijänä

Sosiaalisella pääomalla tarkoitettiin tässä tutkimuksessa yksilön käytössä olevaa yhteisöllistä resurssia, johon sisältyy oletus vastavuoroisuudesta. Toisin sanoen jos henkilö tiedostaa yhteiskunnan tarjoavan hänelle merkityksellisiä etuja tai pitävän yllä tärkeitä arvoja, niin hänelle voi kehittyä valmius panostaa myös henkilökohtaisesti yhteiskunnan toimintaan. Tässä yhteydessä ”valmius” tarkoittaa maanpuolustustahtoa. Sosiaalisen pääoman melko abstrakti käsite pelkistettiin summamuuttujaksi, jonka osat koostuivat tutkittavan koulumenestyksen, perhetaustan, asuinpaikan kaupungistuneisuuden, varallisuusaseman, terveydentilan sekä verkottumisen, harrastuneisuuden ja yhdistysaktiivisuuden indikaattoreista.

Aikaisemman varusmiestutkimuksen perusteella näytti siltä, että nuorten sosiaalisella pääomalla oli yhteyksiä maanpuolustustahtoon, mutta yhteys ei ollut aivan suoraviivainen. Maanpuolustustahtoisimpia eivät olleetkaan ne, joilla oli parhaat sosiaalisen pääoman resurssit, vaan ne joiden resurssit olivat hyvät, mutta eivät aivan huipputasoa. Tässä tutkimuksessa sosiaalisen pääoman summamuuttujan yhteydet maanpuolustustahtoon ja palvelusmotivaatioon jäivät odotettua heikommiksi. Useilla summamuuttujan keskeisillä osatekijöillä oli kuitenkin vahvoja yhteyksiä niihin. Sitä vastoin sosiaalisen pääoman yhteydet varusmiehen psykososiaaliseen toimintakykyyn olivat selkeät ja monipuoliset.

Varusmiehen sosiaalisen pääoman kuvaajista perheen taloudellinen tilanne ja nuoren harrastuneisuus, lähinnä luonto- ja liikuntaharrastusten osalta, olivat vahvasti yhteydessä maanpuolustusasenteiden kuvaajiin.

Sosiaalisen pääoman teoriaan liittyy vaihtosuhteoletusta vahvistava tutkimustulos, jonka mukaan paremmassa taloudellisessa asemassa olevien nuorten maanpuolustusasenteet ovat positiivisempia, ja heidän luottamuksellinen suhteensa yhteiskunnan instituutioihin vahvempi. Jos nuori tuntee saavansa, hän on myös itse valmis antamaan.

Mielenkiintoista on, että perheen talouden ja nuoren maanpuolustustahtoon välinen yhteys ei ollut tässä tutkimuksessa aivan lineaarinen. Aikaisemmista tutkimustuloksista poiketen, kaikkein heikoimmin toimeentulevien nuorten maanpuolustustahto ja palvelusmotivaatio näyttävät olevan varsin korkealla tasolla. Sen jälkeen vauraus ja maanpuolustustahto kehittyvät rinnakkain. Helposti mieleen tuleva selitys on se, että köyhyys voi ajaa nuorta kohti väkivaltaa ihannoivia marginaalikulttuureja, joissa kovat nationalistiset asenteet sekoitetaan maanpuolustushenkisyyteen.

Palveluspaikkaan, aselajiin ja palveluksen aloittamisajankohtaan liittyvillä vaikutusmahdollisuuksilla oli erittäin merkitseviä korrelaatioyhteyksiä moniin selitettäviin muuttujiin. Sillä miten varusmies on tuntenut voivansa vaikuttaa palveluspaikan ja palveluksen aloittamisajankohdan valintaan, näyttää olevan yhteys jopa kehityksessä olevaan kansalliseen identiteettiin, palvelusmotivaatioon ja varusmiespalvelukseen kohdistuvista odotuksista puhumattakaan. Välttämättä tässä ei ole kyse suoranaisesta vaikutussuhteesta, vaan yhteys

saattaa syntyä sellaisten välittävien tekijöiden kautta, joihin tämä tutkimusasetelma ei anna vastauksia. Kuitenkin tulos kertoo siitä, että oman elämän hallinta on varusmiehille, kuten muillekin nuorille erittäin tärkeää

Asuinpaikan kaupungistuneisuudella oli selvä yhteys nuoren parempaan itsetuottamiseen ja positiivisempaan elämänasenteeseen, mikä tuntuu yllättävältä. Kyse voi olla kaupunkiympäristön, (tai sen läheisyyden) tosiasiallisesti runsaammista työn, koulutuksen ja sosiaalisen elämän mahdollisuuksista. Esimerkkivalikoima menestyksestä ja hyvän elämän mahdollisuuksista voi kaupunkinuorilla olla runsaampi. Ne puolestaan avaavat positiivisia tulevaisuuden odotuksia verrattuna taloudellisesti ja palvelujen kannalta taantuvaan maaseutuun.

Koetun terveydentilan merkitys psyykkisen toimintakyvyn mittareiden tulosten kannalta oli vahva. Se on ollut aikaisemmissakin tutkimuksissa hyvä toimintakyvyn ennustaja, jopa parempi kuin lääkärin tekemä diagnoosi. Ehkä pieni yllätys oli se, että yhteys on selvä jo nuoruusiässä. Työelämän myöhemmissä vaiheissa henkilön oma käsitys työkyvyn säilymisestä tai sen menettämisestä on yleensä tarkka ennuste useamman vuoden aikavälillä. (mm. Vahtera, J. & Pentti, J. 1995.)

Perheen taloudellinen tilanne on vahvasti yhteydessä nuoren psykososiaaliseen toimintakykyyn. Tulos on hyvinvointiyhteiskunnan tuottaman, tasaisen jaon periaatteen kannalta arvioituna pettymys. Tavanomaiseen varusmiesikään saakka koulutus- ja harrastusmahdollisuudet sekä perus- hyvinvoinnin edellytykset ovat nuorten valtaosan kannalta yhteiskunnassamme kohtalaisen hyvin turvatut. Suomen koululaitos tuottaa, ainakin Pisa-tutkimuksen perusteella arvioituna, heikoimmillekin koululaisille hyviä oppimistuloksia. Siitä huolimatta yhteiskunta ei ole kyennyt tasoittamaan perheen elintason yhteydessä olevia eroja nuoren henkisessä hyvinvoinnissa varusmiesikään mennessä.

Liikunnallisten nuorten asenteet ovat aseellisen maanpuolustuksen kannalta myönteisemmät kuin vähemmän liikkuvien. Tulos on ymmärrettävä, koska varusmiespalveluksen kuntovaatimus ei aiheuta liikunnalliselle nuorelle vaikeuksia. Samoin luonto- ja metsästysharrastus tuottavat sotilaselämän kannalta hyödyllisiä taitoja.

Nuoren liikunta- ja luontoharrastuneisuus on tämän tutkimuksen tulosten perusteella selkeästi yhteydessä myös parempaan psykososiaaliseen toimintakykyyn, kaikilla käytössä olleilla mittareilla mitattuna. Aikaisemmat tutkimustulokset ovat samansuuntaisia (Paluska S. & Schwenk T. 2000). Tämän tutkimuksen perusteella ei vaikutussuhteen suunnasta voi kuitenkaan tehdä päätelmiä. On mahdollista, että liikunta kehittää henkistä hyvinvointia, mutta yhtä hyvin voidaan ajatella, että henkisesti vireällä nuorella on enemmän energiaa myös liikuntaan. Tutkimusevidenssi liikunnan ja mielenterveyden välisestä vaikutussuhteesta on lisääntymässä. Depression ja ahdistuneisuuden hoitoon on jopa kehitetty erityisiä liikuntaohjelmia. Tutkimustulokset niiden vaikutuksesta ovat kuitenkin jossain määrin ristiriitaisia (Ströhle, A. 2009).

Varusmiesten maanpuolustusasenteiden muutokset palveluksen aikana

Maanpuolustusasenteilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa maanpuolustustahtoa, palvelusmotivaatiota ja luottamusta puolustusvoimiin. Lähtöhypoteesin mukaisesti maanpuolustusasenteiden oletettiin kehittyvän positiiviseen suuntaan varusmiespalveluksen aikana. Koko tutkittua joukkoa ajatellen näin ei kuitenkaan käynyt. Maanpuolustustahtoon ja palvelusmotivaation erot ensimmäisen ja toisen mittauskerran välillä olivat alenevan suuntaiset, vaikka erot eivät olleetkaan tilastollisesti merkitseviä. (On siis täysin mahdollista, että tulos johtuu sattumasta ja on merkityksetön.) Syvemmälle menevän selvityksen tekoa puolsi vahva oletuksemme päivävästaisestä kehityksestä.

Sotilasarvojen mukaisessa tarkastelussa ryhmien väliset erot tulevat selvästi esiin. Ongelmallisimman ryhmän muodostavat 12 kuukautta palvelleet miehistön jäsenet, jotka olivat tässä aineistossa autonkuljettajia. Heidän koulutuslinjansa on yleensä ollut erittäin haluttu, koska siitä on selvää hyötyä myös siviilielämässä. Korkea motivaatio hakeutumisvaiheessa näyttää kuitenkin loppuvan palvelusajan loppuun mennessä, mikä viittaa vahvasti palveluksen sisällön kehittämistarpeen olemassaoloon.

Kuusi kuukautta palvelleiden miehistön jäsenten maanpuolustustahto ja palvelusmotivaatio sen sijaan paranivat palvelusaikana. Ryhmänjohtajien ja kokelaiden maanpuolustustahto oli yleensä hyvä jo ennen palveluksen alkua, mutta ei siitä ainakaan parantunut. Sen sijaan palvelusmotivaatio parani jonkin verran myös näissä ryhmissä. Ryhmien sisäiset muutokset olivat tilastollisesti merkitseviä vain 12 kuukautta palvelleiden joukossa.

Muutokset luottamuksessa puolustusvoimiin olivat samansuuntaiset kuin maanpuolustusmotivaatio – kyselyssä. Tulokset eivät parantuneet palvelusaikana. Tilastollisella tasolla heikentyminen oli vain 12 kuukauden miehistön keskuudessa. On kuitenkin syytä huomata, että esimerkiksi kokelaiden lähtötaso oli 4,4 ja ryhmänjohtajien 4,3 asteikolla 1–5. Lievä alenema erittäin korkeasta lähtötasosta saattaa kertoa vain haavekuvien realisoitumisesta.

Suurimman ryhmän, kuusi kuukautta palvelleiden, luottamusmuutosta analysoitiin tarkemmin. Muutosmuuttujan jakauman tarkastelu osoitti, että 14 prosentilla tutkituista luottamus puolustusvoimiin parani ja 30 prosentilla luottamus heikkeni. Tutkimusaineisto antoi mahdollisuuden syventää luottamuksen heikentymisen analyysia kolmesta näkökulmasta. 1. joukkotuotantoajatuksen mukainen ryhmän ja ryhmänjohtajan pysyvyys joukkotuotantokoulutuksen ajan, 2. mahdolliset simputuskokemukset koulutuksen aikana sekä 3. mahdolliset pettymykset koulutustavoitteiden, sijoituksen tai palvelusajankohdan toteutumisessa.

Ryhmän kokoonpanon pysyvyyttä joukkokoulutuskauden aikana koskeva tulos oli oletuksen suuntainen – luottamus puolustusvoimiin on suurimmillaan, jos ryhmä on pysynyt samana tai vain 1–2 miestä on vaihtunut. Ryhmän pysyvyys heijastuu siis myös puolustusvoimiin kohdistuvaan luottamukseen.

Samansuuntainen tulos saatiin kysyttäessä myös ryhmänjohtajan vaihtumista. Jos ryhmänjohtaja ei vaihtunut, oli luottamuksen keskiarvo jossain määrin suurempi, mutta ero ei nytkään ole tilastollisesti merkitsevä – vaikka siis oletuksen suuntainen. Samaan viittaava näkemys ryhmän kiinteydestä, sen taistelukyvyistä sekä muista positiivisista ominaisuuksista on kehittynyt vuosikymmenten varrella mm. amerikkalaisten tutkimustulosten perusteella. Vietnamin sodassa käytössä ollut yksilökohtainen rotaatioperiaate hajotti taistelevissa joukoissa ryhmien ja joukkueiden kiinteyttä, eikä joukkojen teho taistelussa ollut toivottu. Myöhemminkin amerikkalaisessa tutkimuksessa on korostettu joukkojen stabiilisuutta.

Toisen hypoteesin mukaan voidaan olettaa, että luottamus puolustusvoimiin heikentyy, jos henkilö kokee joutuvansa simputuksen kohteeksi. Tulosten perusteella näin näyttääkin olevan. Tulokseen liittyy kuitenkin monenlaisia tulkintamahdollisuuksia. On täysin ymmärrettävää, että selkeät simputuskokemukset heikentävät luottamusta puolustusvoimiin. Toisaalta se, mitä henkilö kokee simputukseksi, on jossain määrin subjektiivista. On esimerkiksi mahdollista, että alun perin epäluottamuksella puolustusvoimiin suhtautuva henkilö pelkää joutuvansa simputetuksi, ja kokee esimiestensä toiminnan herkemmin simputukseksi kuin toiset palvelutoverinsa.

Kolmas hypoteesi liittyy mahdolliseen pettymykseen koulutuspolussa, sijoituksessa tai palveluksen alkamisajankohdassa. 12 kuukauden palvelusaikaan varautuneet kuuden kuukauden varusmiehet menettivät luottamustaan enemmän kuin alun perinkin kuuden kuukauden palvelusaikaan varautuneet. Tämä tukee ”pettymyshypoteesia”. Tutkituista kuuden kuukauden miehistä 16 % oli 12 kuukauden palvelukseen varautuneita ja 5 % 9 kuukauden palvelukseen varautuneita. Pettymyshypoteesia tosin heikentää se mahdollisuus, että nuori on palveluksen aikana yksinkertaisesti muuttanutkin tavoitteitaan ja tyytyy kuuden kuukauden palvelukseen. Osalla varusmiehistä ei ollut varusmiespalveluksen suhteen mitään tavoitteita. Heidän motivaatiotasonsa oli suuruusluokaltaan yhtä matalalla tasolla kuin niillä, jotka eivät mielestään voineet vaikuttaa tarpeeksi. Herää kysymys – onko tämä yleisempikin ongelma. Miten moni nuori ei osaa asettaa itselleen kunnollisia ja loogisia tavoitteita?

Tuloksen perusteella on selvää, että osa varusmiehistä tulee palvelukseen tyytymättömänä määrättyyn palvelusajankohtaan tai palveluspaikkaan. Tämän aineiston perusteella on vaikea arvioida tyytymättömyyden syytä. Todennäköisesti palvelukseen tulijoilla ei aina ole ollut tietoa joukko-osaston eri perusyksiköistä. Ongelma voi olla kutsuntajärjestelmässämme, mutta kyse voi olla myös monista henkilökohtaisista syistä. Joka tapauksessa tässä tutkituista miehistä yli 80 % on mielestään voinut vaikuttaa riittävän hyvin palvelukseen astumisensa ajankohtaan. Näyttää siltä, että merkitsevämpi tekijä näistä kahdesta on palveluksen alkamisen ajankohta. Jos siihen ei ole voitu vaikuttaa riittävästi, niin se heijastuu alentavasti puolustusvoimiin kohdistuvaan luottamukseen vielä palveluksen aikana. Joukko-osaston valinnalla ei näyttäisi olevan samanlaista merkitystä.

Varusmiesten psykososiaalinen toimintakyky ja sen muutokset varusmiespalveluksen aikana

Varusmiespalveluksen aikaisten psykososiaalisten muutosten tutkimukseen käytettiin standardoituja psykologisia mittaristoja. Niillä tutkittiin varusmiesten minäkuva, itseluottamusta, elämänasenteen positiivisuutta/negatiivisuutta, stressioireita, neuroottisuutta, sosiaalisuutta ja tunnollisuutta. Kaikkien tutkittujen ominaisuuksien muutostrendin oletettiin yhdessä kuvastavan nuoren aikuistumista.

Tutkimustulosten perusteella voidaan yleistävästi sanoa, että varusmies aika oli nuorille selkeästi kohti aikuisuutta vievä muutosvaihe, koska kaikkien mitattujen tekijöiden muutos positiiviseen suuntaan oli tilastollisesti merkitsevä. Erityisen selvä tuo muutos oli kuusi kuukautta palvelleilla miehistön jäsenillä. Kokelailta ja ryhmänjohtajilla muuttujien arvot olivat jo lähtötasolla hyvät, joten muutokset olivat pienempiä. Lähtötaso huomioon ottaen – eniten henkilökohtaista henkisen kehityksen hyötyä varusmiespalveluksesta saivat kuusi kuukautta palvelleet miehistön jäsenet ja kokelaat. Vähiten hyötyivät 12 kuukautta palvelleet miehistön jäsenet.

Tämä tutkimuksen perusteella ei voi kuitenkaan arvioida sitä, olisiko vastaava aikuistumis- muutos tapahtunut ilman varusmiespalvelusta, koska vertailuryhmää ei ollut. Sellaista onkin vaikea löytää ryhmälle, joka edustaa noin 80 % ikäryhmästä. Aikuistumista tuossa iässä tapahtuu joka tapauksessa. On kuitenkin syytä olettaa, että varusmieskoulutus vahvistaa psykososiaalista kehitystä niillä alueilla, joita tässä tutkittiin. Erityisesti sotilaan itseluottamus, stressin sieto, sosiaalisuus ja tunnollisuus ovat niitä ominaisuuksia, joihin varusmiesten koulutusohjelmilla määrätietoisesti pyritään vaikuttamaan.

Psykososiaalisen toimintakyvyn ja maanpuolustusasenteiden välisten yhteyksien analysointia syvennettiin ns. klusterianalyysillä, jolla haettiin tyypillisiä, sisäisesti mahdollisimman samankaltaisia ja keskenään erilaisia ryhmittymiä. Analyysissa päädyttiin neljän klusterin ratkaisuun. Ne nimettiin sisällön perusteella:

- ”**Hyvä toimintakyky – hyvä maanpuolustusmotivaatio**”. Klusteri on ryhmistä suurin. siihen kuului 35 % vastanneista. Miehistön jäsenten osuus on siinä suurin, 43 %. Suhteellisesti eniten ryhmässä on kuitenkin ryhmänjohtajia (38 %) ja kokelaita (19 %).
- ”**Kohtalainen toimintakyky – kohtalainen maanpuolustusmotivaatio**”. Mitattujen muuttujien suhteen klusteri on kautta linjan tasaisen kohtalaista tasoa. Siihen kuului 34 % varusmiehistä.
- ”**Nuoruuden kehityshaasteet – kohtalainen maanpuolustusmotivaatio**”. Sisällöllisesti huomio kiinnittyy klusteriin kuuluvien suhteellisen korkeaan neuroottisuustulosten keskiarvoon ja vaatimattomaan itseluottamustasoon. (22 % varusmiehistä)
- ”**Heikko toimintakyky – heikko maanpuolustusasenne**”. Siihen kuului 8,4 % vastaajista. 55 % klusteriin kuuluvista oli kuuden kuukauden varusmiehiä, kokelaita klusterissa ei ollut lainkaan

Tulosta ei voi tulkita siten, että erot olisivat syntyneet pelkästään palveluksen aikana, vaan vastaavalla tavalla merkitsevät erot olivat havaittavissa jo ensimmäisessä mittauksessa palveluksen alkaessa. Persoonallisuuden piirteillä ja psykososiaalisella toimintakyöllä on siis selvät yhteytensä varusmiesten maanpuolustustahtoon ja palvelusmotivaatioon.

Rohkaisevaa on, että parhaaseen ryhmään kuului enemmän kuin kolmasosa tutkituista varusmiehistä. Yllätys ei liene kenellekään, että ryhmänjohtajien ja kokelaiden osuus on tässä ryhmässä suhteellisesti suurin. Huomion arvoista on sekin, että miehistön jäseniä on ryhmässä absoluuttisesti eniten. Tämä viittaa lyhimmän koulutuksen saaneen miehistöryhmän sotilaalliseen kehityspotentiaaliin, joka olisi otettava entistä paremmin huomioon suunniteltaessa motivoivia ja vaativiakin koulutusohjelmia.

Noin viidesosa varusmiehistä sijoittuu luokkaan ”Nuoruuden kehityshaasteet – kohtalainen maanpuolustusmotivaatio”. Heidän persoonallisuuskehityksensä voi tämän perusteella arvioida olevan varusmiespalvelusta ajatellen vielä kesken. Kun otetaan huomioon se, miten selvästi maanpuolustusasenteet ja psykososiaalinen kehitystaso tämän tutkimuksen perusteella liittyvät toisiinsa, voidaan perustellusti olettaa, että tähän klusteriin kuuluvien maanpuolustusasenteetkin kehittyisivät myönteisemmiksi henkisen aikuistumiskehityksen ehtiessä pitemmälle.

Johtopäätökset

Varusmiespalveluksesta positiivinen kokemus

Varusmiespalvelus on nuoren kannalta suuri yhteiskunnallinen ja henkilökohtainen panostus. Palveluksen sisältöön kohdistuu vahvoja odotuksia ja palvelukseen tulo yritetään ajoittaa elämäntilanteen kannalta sopivaan kohtaan niin, ettei se häiritse liikaa opiskelu- tai työelämäsuunnitelmia. Jos nuori kokee, että hänen suunnitelmansa eivät toteudu toiveiden vastaisen palveluksen alkamisajankohdan tai koulutussisällön kannalta, niin pettymys heijastuu koko varusmiespalvelukseen ja todennäköisesti myös syvemmillä oleviin maanpuolustusasenteisiin.

Asevelvollisuuden tulee toimiakseen olla motivoiva. Kutsuntajärjestelmää on kehitettävä niin, että asevelvolliset saavat ajoissa tarpeelliset tiedot varusmiespalveluksesta ja heidän toiveensa palveluspaikasta ja palveluksen aloittamisajasta kyetään ottamaan huomioon. Varusmiehet odottavat, että heitä kohdellaan yksilöinä, eikä osana suurta massaa

Tämä tutkimus osoitti, että varusmiesten usko oikeudenmukaisuuteen ja koulutuksen asiallisuuteen on vahva. Simputuskokemukset heikentävät maanpuolustustahtoa ja tuottavat kielteisiä vaikutuksia. Sen vuoksi jo aloitettua, hyviä tuloksia tuottanutta simputuksen vastaista toimintaa on jatkettava. Simputus on uusitun ohjeistuksen aikana merkittävästi vähentynyt, mutta yksittäisiä simputustapauksia tulee yhä esiin. Useimmiten simputtajana on ollut varusmiesesimies. Siksi kouluttajien määrän lisääminen perusyksiköihin valvonnan parantamiseksi on tärkeää. Myös varusmiesjohtajien koulutuksessa on jatkuvasti kiinnitettävä huomio alaisten oikeaan kohtaamiseen ja asialliseen käytökseen luottamuksen rakentamisessa.

Varusmiehet eivät saaneet pääasiallista ennakkotietoaan asevelvollisuudesta puolustusvoimilta, vaan lähinnä kavereilta. Se tieto voi olla ajantasaista, mutta samalla se on subjektiivista, eikä todennäköisesti aina kestä kriittistä tarkastelua. On siis tehostettava asevelvollisten informaatiopalveluita nykyaikaisia menetelmiä käyttäen. Ennakkoinformaatiota asevelvollisuudesta tulee lisätä, jotta asevelvollinen voi nykyistä paremmin sopeutua tulevaan ja saada sellaista tietoa, joka tukee palveluksen suorittamista.

Nuori odottaa armeijassakin yksilöllistä kohtelua. Varusmiehiltä on otettava vastaan palautetta ja kehitettävä varusmiespalvelusta jo sen aikana motivoivaan suuntaan. Johtamiskoulutuksen saaneiden kokemukset varusmiespalveluksesta ovat jo varsin myönteiset ja heidän palvelusmotivaationsa hyvä. Heidän koulutuksensa onkin täysipainoista koko varusmiespalvelun ajan. Loppukyselyn tulosten perusteella myös suurin osa ryhmänjohtajista ja kokeilusta pitää armeija-aikaa hienona kokemuksena, josta on voinut oppia paljon uutta ja saada mielenkiintoisia elämyksiä. Samoin suurella osalla kuuden kuukauden miehistöstä varusmieskokemukset ovat positiivisia. Miehistöryhmään kuuluu kuitenkin myös niitä, joiden henkisen aikuistumiskehityksen arvioitiin olevan vielä varusmiespalvelusta ajatellen kesken. Palveluksen lykkäys myöhempään ajankohtaan tai muuten tarkempi valikointi asepalvelukseen auttaisi heitä.

Nuori tulee suorittamaan varusmiespalvelusta suurin odotuksin. Alussa palvelus saattaa olla turhauttavaa, jos palveluksessa ei ole ennako-odotusten mukaista mielenkiintoista tekemistä. Alussa ei ammuta, räjäytellä, eikä ajeta taistelujoukkoineuvoilla. Silloin on kuitenkin kerrottava ja perusteltava, miksi varusmiespalvelus on tärkeää, miksi jokaista tarvitaan. Perustelu, nousujohteisuus ja yksilöllisyys ovat avainsanoja, joiden mukaan toimimalla esimiehet voivat tukea uuteen ympäristöön totuttelevia asevelvollisia.

Aluksi oppiminen tapahtuu pienryhmissä ja joukkueissa ryhmäjohtajien ja joukkueenjohtajien johdolla. Tutkimustulosten perusteella on tärkeää kiinnittää nykyistä enemmän huomiota ryhmäytymistä, yhteisöllisyyttä ja itseluottamusta edistävien koulutuksen elementtien luomiseen. Sen jälkeen kun on opittu talon tavoille, on muodostettava rutiinit, jotka vähentävät stressiä ja helpottavat alun tietotulvan käsittelyä. Vasta sitten, kun hajanaisesta joukosta on muodostunut kiinteä sotilasryhmä, joka osaa toimia sotilasorganisaation tapojen mukaisesti, voidaan opettaa täysipainoisesti uusia asioita (ks. tarkemmin ks. tarkemmin Suomalainen asevelvollisuus 2010)

Tutkimustulosten mukaan varusmiehet toivovat palvelukselta mieleenpainuvia elämyksiä ja kokemuksia. Palveluksen alkuvaiheessa korostuu myös se, että puolustusvoimien toimintaympäristön ja nuoren siviilimaailman välillä on suuri kuilu. Omassa huoneessaan ennen varusmiespalvelusta nukkunut ja omaan tahtiin herännyt nuori joutuu samaan tupaan noin kymmenen muun vieraan henkilön kanssa. Tarkat säännöt, uuden opettelu ja palautteen saaminen voi olla stressaavaa. Monelle se on jopa ylivoimainen kokemus.

Varusmiehille tulee taata mieleenpainuvia, haastavia ja myönteisesti kasvattavia kokemuksia. Nuoren tulee tuntea kotiutuessaan, että varusmiespalvelus kannatti suorittaa. Varusmiespalveluksessa opitaan monia hyödyllisiä taitoja. Näiden taitojen korostaminen niin, että varusmies ymmärtää todella saaneensa palvelusajasta hyötyä, on tärkeää. Tässä tutkimuksessa erityisesti 12 kuukauden miehistön motivaatio laski palveluksen aikana. Tämän ryhmän

palvelusajan mielekkääseen sisältöön on kiinnitettävä erityishuomiota. Ei ole tarkoituksenmukaista, että erittäin haluttu koulutuskokonaisuus tuottaa sekä varusmiehen että puolustusvoimien kannalta ongelmallisen lopputuloksen.

Hyöty ja osaaminen voidaan osoittaa todistuksella. Palvelustodistuksen sisällöllä ja osaamisen kuvaamisella konkreettisina opintopisteinä on tulevaisuuden kannalta suuri merkitys. Korvaavuusmenettelyä ja varusmiespalveluksen hyväksiluettavuutta on kehitettävä yhdessä eritasoisten oppilaitosten kanssa. Varusmiespalveluksen on tulevaisuudessa nivellyttävä entistä paremmin työelämään ja opintoihin. Asevelvollisuus voidaan siis nähdä osana elinikäistä koulutusjärjestelmää. Varusmiehiä tulee palveluksen lopussa rohkaista työtä tai opiskelupaikkaa hakiessaan kertomaan varusmiespalveluksessa saavuttamastaan osaamisesta ja esittämään siitä saamiaan todistuksia.

Tutkimus osoittaa, että Puolustusvoimat on onnistunut hyvin johtajakoulutuksen valinnoissa löytäessään sen piiriin psykososiaalisen toimintakyvyn ja palvelusmotivaation kannalta parhaat nuoret. On kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen, että miehistökoulutuksen saaneet eivät ole toimintakyvyn tai puolustusasenteitten kannalta yhtenäinen ryhmä.

Lähiryhmällä on suuri merkitys varusmiespalveluksen mielekkyydelle. Joukkotuotanto on jo senkin takia erinomainen järjestelmä lisätä yksilön motivaatiota. Ryhmän jäsenet tukevat toisiaan, ja sen hyvästä toiminnasta syntyy yhteishenkeä vahvistava tekijä. Joukkokoulutuskauden ryhmää valittaessa tulee huomio kiinnittää siihen, että henkilöt eri tehtäviin valitaan niin huolellisesti, ettei kokoonpanoa tarvitse joukkokoulutuskauden aikana muuttaa. Tutkimustulokset tukevat vakuuttavasti taistelijaryhmän pysyvyystavoitetta. Ryhmät muodostetaan usein jo erikoiskoulutuskaudella ja joukkueet pidetään samassa kokoonpanossa ainakin koko yhdeksän viikon mittaisen joukkokoulutuskauden. Sinä aikana opitaan toimimaan sodan ajan kokoonpanossa. Joukkotuotantotavoitteen mukaisesti ryhmä siirtyy reserviin samassa kokoonpanossa ja palaa aikanaan kertausharjoituksiin. Tällä on tutkimuksen valossa huomattavasti laajempi merkitys kuin vain sotilaallisten taitojen oppiminen.

Varusmiespalveluksen aikana (negatiivisenkin) palautteen antamiseen tulee rohkaista. Pal-kitseminen ja suoritusmerkkien myöntäminen sekä julkinen tunnustus ovat tärkeä osa yksilön motivointia. Kaikilla varusmiehillä on palveluskelpoisuusluokasta huolimatta oltava mielekästä tekemistä.

KIRJALLISUUS

- Blascovich, J., Tomaka J. (1993) Measures of Self-Esteem. Teoksessa J. Robinson., P. Shaver, L. Wrightsman (toim), Measures of Personality and Social Psychological Attitudes. Ann Arbor: Institute for Social Research.
- Coleman, J. (1988) Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94.
- Crawford, J. & Henry J. (2004) The Positive and Negative Affect Schedule (PANAS): Construct validity, measurement properties and normative data in a large non-clinical sample. *British Journal of Clinical Psychology* 2004, 43.
- John, O., Donahue, E., Kentle, R. (1991) The Big Five Inventory -Versions 4a and 54. University of California, Berkeley, Institute of Personality and Social Research.
- Harinen, O. (2003) Varusmiesten arviointi varusmiesajasta ja koulutuksesta. Tuloksia kuuden saapumiserän loppukyselyistä vuosina 2000–2002 sekä vertailua vuoden 1992 tuloksiin. Teoksessa Vesa Nissinen (toim.): Kehittyvä varusmieskoulutus. Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskus, Tutkimuslustoiteita A/3/2003. Helsinki, 2003.
- Harinen, O. & Leskinen, J. (2008) General Conscriptio in an EU Country After 2008? Population's and conscripts' attitudes in Finland. *Tiede ja Ase, Suomen Sotatieteellisen Seuran vuosijulkaisu N:o 66*.
- Judge, T., Locke, E., Durham, C. (1997) The dispositional causes of job satisfaction: A core evaluations approach. *Research in Organizational Behavior* 1997, 19.
- Lahelma E. (2000) Going into the army: A gendered step in transition to adulthood, *Young* 8:4 2000.
- Leimu, H., Harinen, O., Sinkko, R. (2008) Maanpuolustustahdon tutkimusperinne Suomessa ja Ruotsissa. Maanpuolustuskorkeakoulu, Käyttätymistieteiden laitos, Julkaisusarja 1/2008.
- Laitinen, K. & Nokkala, A. (2005) Suomalainen asevelvollisuus – historiaa, haasteita ja tulevaisuutta. Julkaisuja n:o 1. Helsinki: Puolustusministeriö.
- Nissinen, V. (toim.): Kehittyvä varusmieskoulutus. Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskus, Tutkimuslustoiteita A/3/2003. Helsinki, 2003.
- Nybergh, M. (2005) Varusmiesaikaisen johtajakoulutuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja kehittämistarpeet. Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen laitos, Julkaisusarja 1/2005. Tutkimuksia n:o 33.
- Paluska S., Schwenk T. (2000) Physical Activity and Mental Health. *Sports Medicine* 2000; 29 (3)
- Putnam, R. D. (1993) *Making Democracy Work*. Civic traditions in modern Italy, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (2000) *Bowling Alone*. The collapse and revival of American community, New York: Simon and Schuster.
- Pulkkinen, L., Kaprio, J., Rose, R. J. (toim.) (2006). *Socioemotional development and health from adolescence to adulthood*. New York; Cambridge University Press.
- J. Robinson., P. Shaver, L. Wrightsman (toim) (1993) Measures of Personality and Social Psychological Attitudes. Ann Arbor: Institute for Social Research.
- Rönkä, A., Oravala, S., & Pulkkinen, L. (2003) Turning points in adult's lives: The effects of gender and the amount of choice. *Journal of Adult Development*, 2003, 10.

- Ströhle, A. (2009) Physical activity, exercise, depression and anxiety disorders. *Journal of Neural Transmission* 2009 Jun;116(6)
- Suomen turvallisuus ja puolustuspolitiikka 2009. Valtioneuvoston selonteko VNS x/2009. www.valtioneuvosto.fi
- Suomalainen asevelvollisuus. Puolustusministeriö (2010) www.defmin.fi
- Vahtera, J., Pentti, J. (1995) Voimavarat, terveys ja työelämän murros. Työ ja ihminen. Tutkimusraportti 7. Helsinki. Työterveyslaitos)

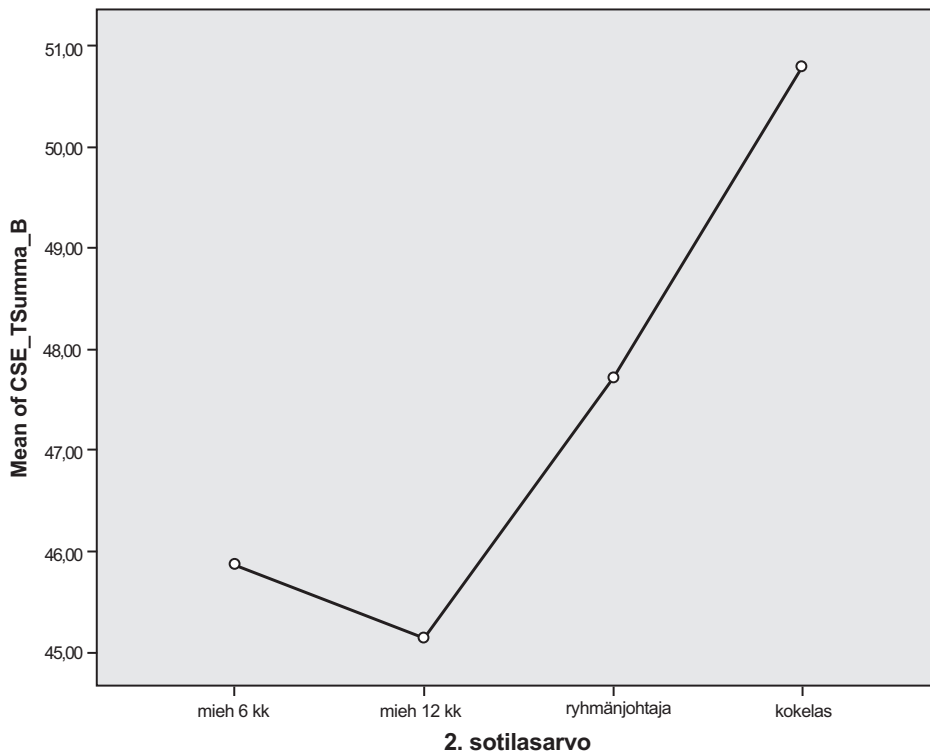
Liite

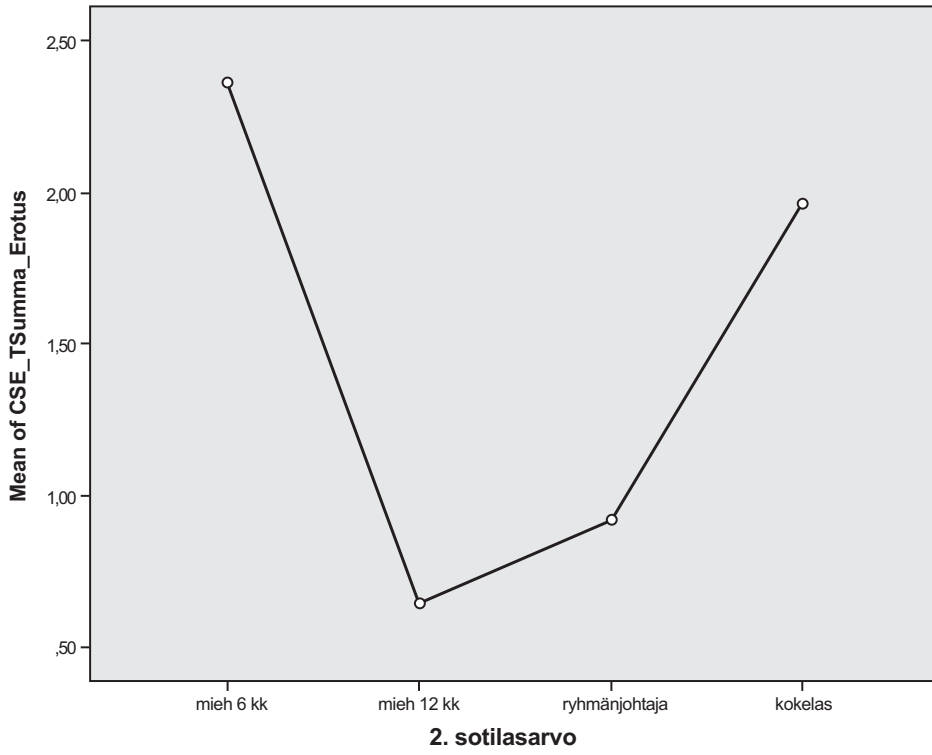
Psyko-sosiaalisen toimintakyvyn muutokset varusmiespalveluksen aikana koulutustason mukaan

Tässä aineistossa sotilasarvo-muuttuja kuvaa varusmiehen saaman koulutuksen laatua ja pituutta. Käytetyt luokat ovat miehistö 6 kk, miehistö 12 kk, ryhmänjohtaja ja kokelas. Kuuden kuukauden miehiä lukuun ottamatta tutkittavat ovat siis palvelleet 12 kuukautta. Aineistoon ei sisälly tutkimusteknisistä syistä pois jätettyjä 9 kuukauden miehiä.

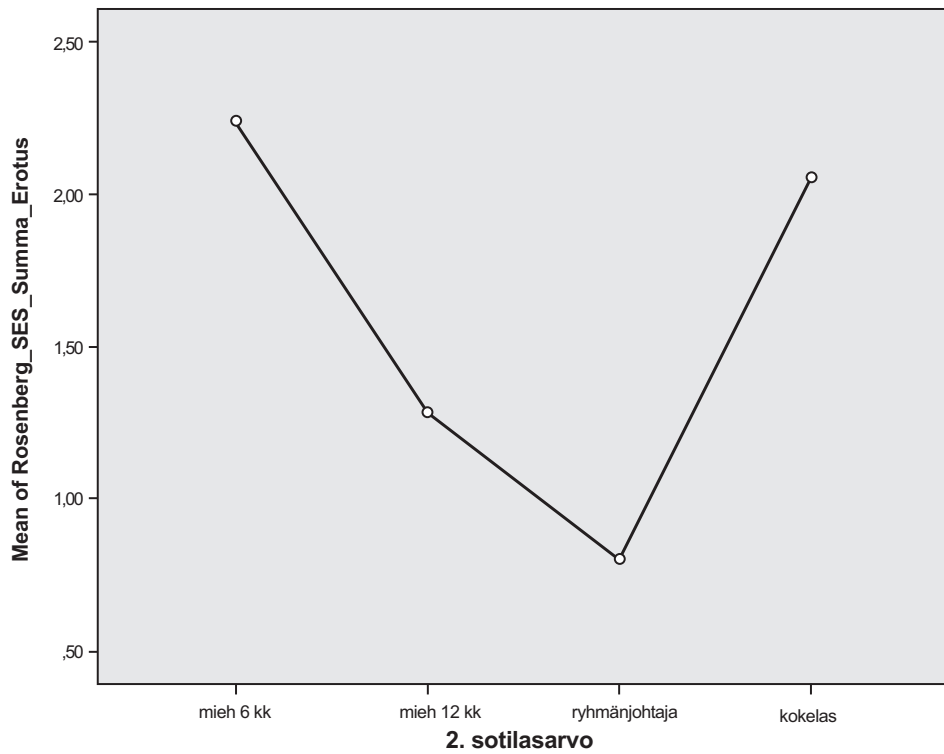
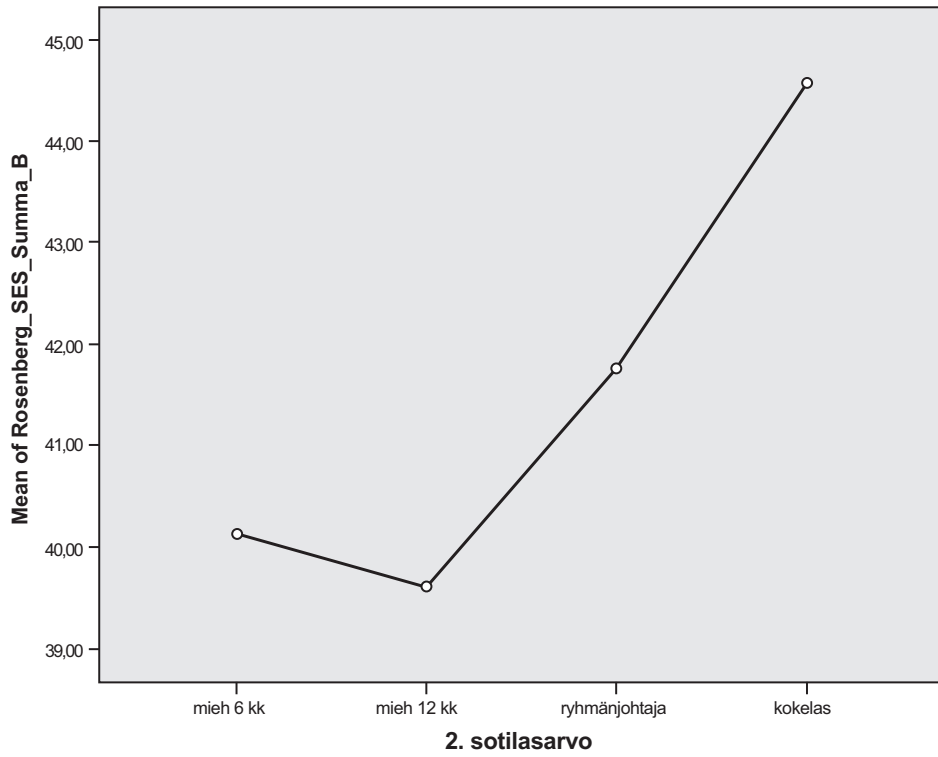
Seuraavissa kuvioissa esitetään psyko-sosiaalisen toimintakyvyn kuvaajista toisen mittauskerran eli seurantakyselyn tulos varianssianalyysillä kuvattuna. Samoin esitetään erotusmuuttujan eli ensimmäisen ja toisen mittauskerran välisen muutoksen arvo.

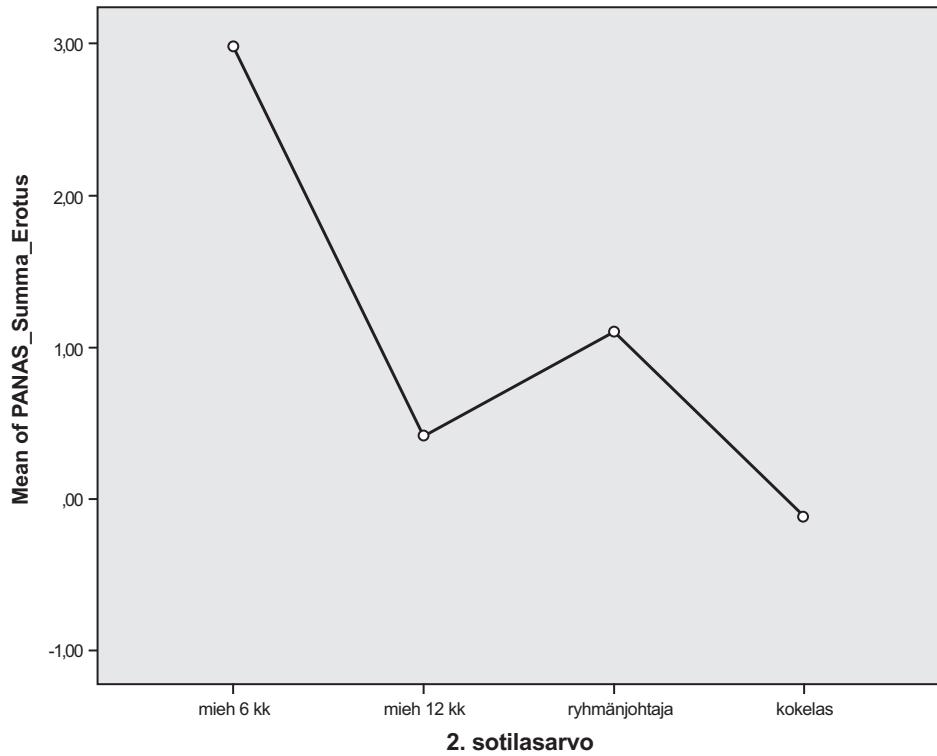
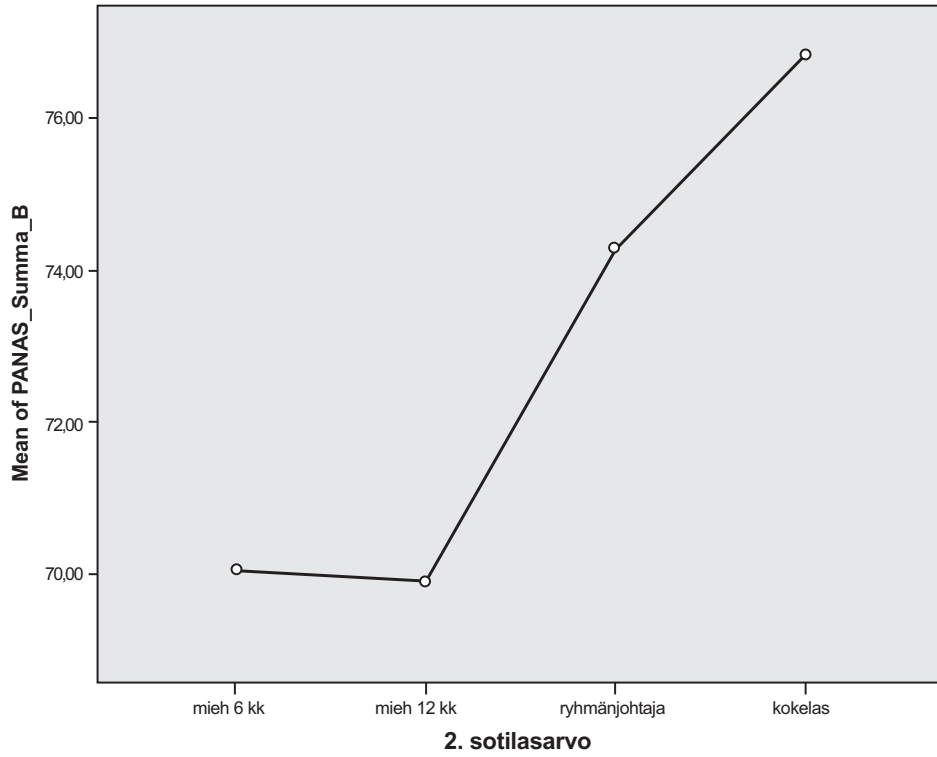
CSE, Core Self Evaluation

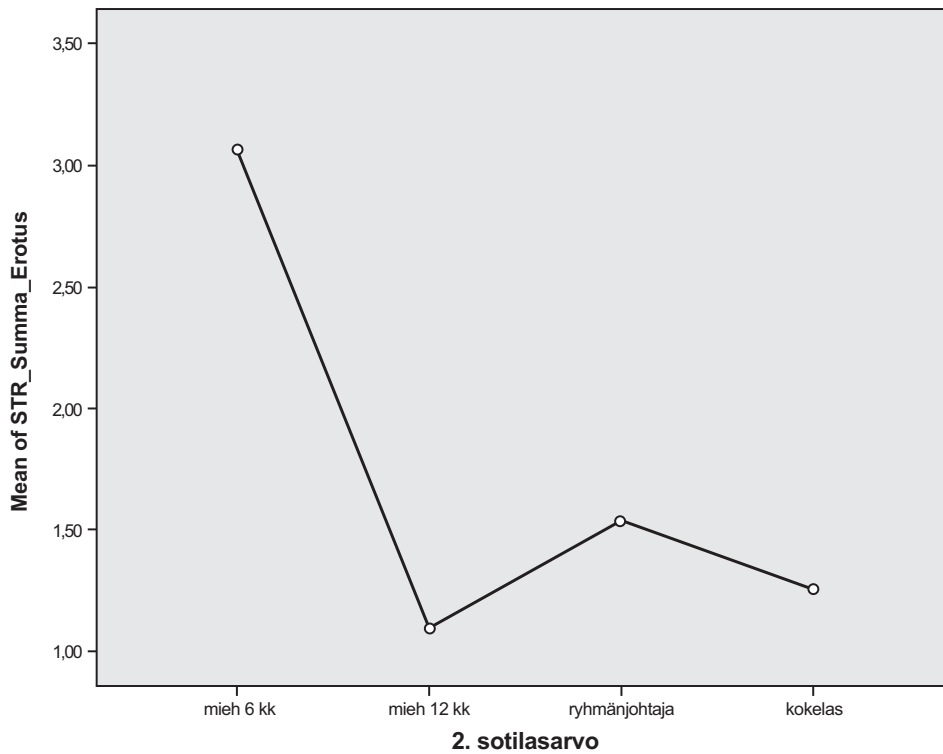
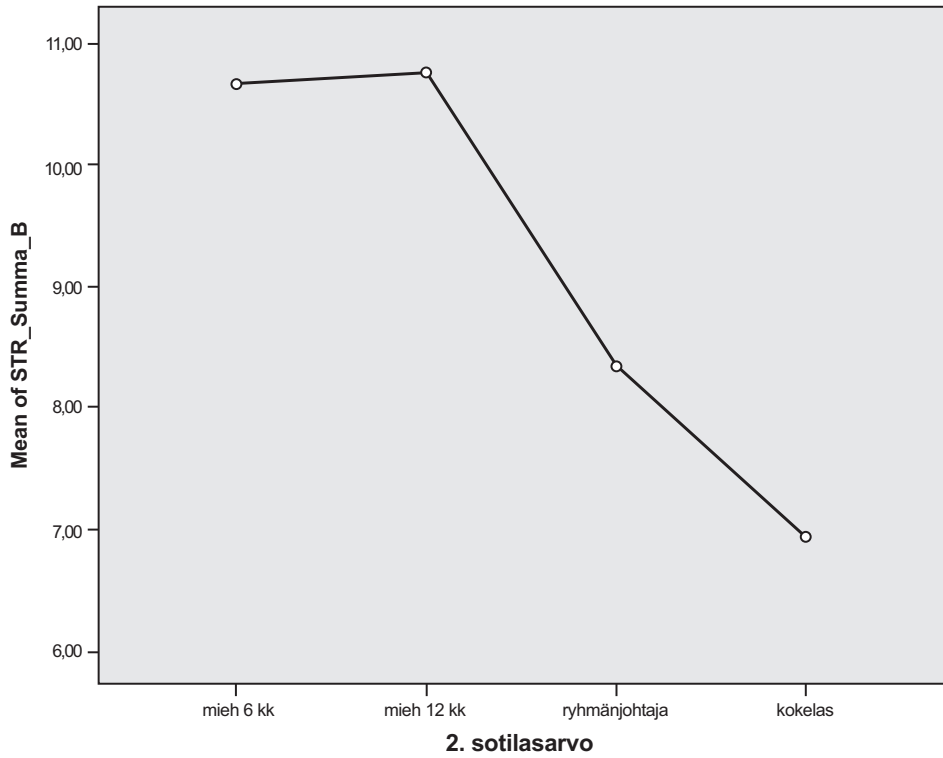

Rosenberg CES

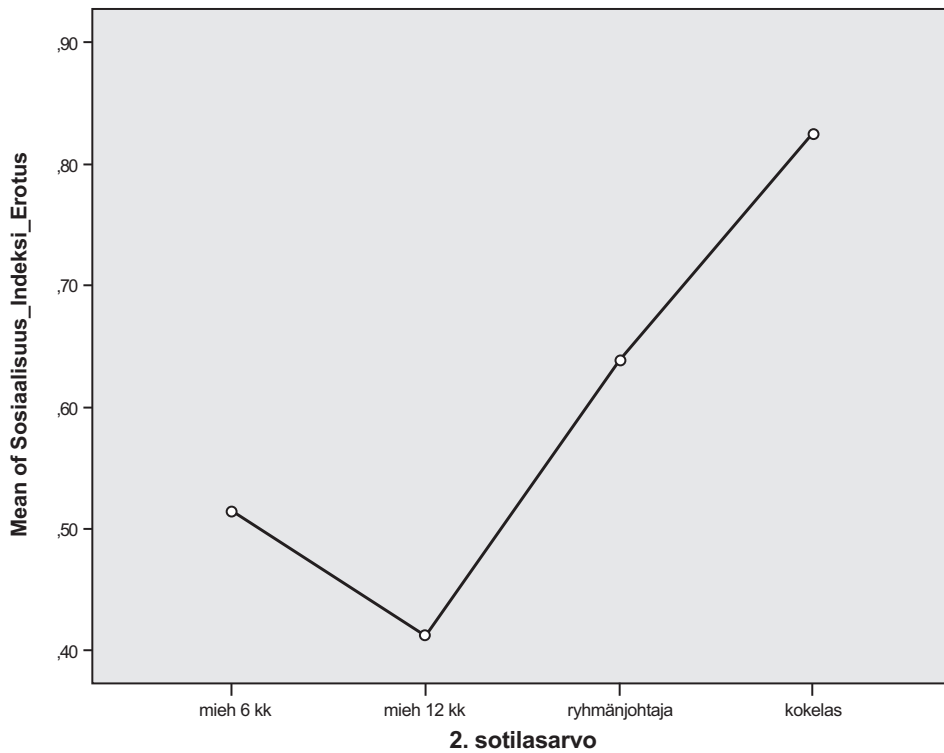
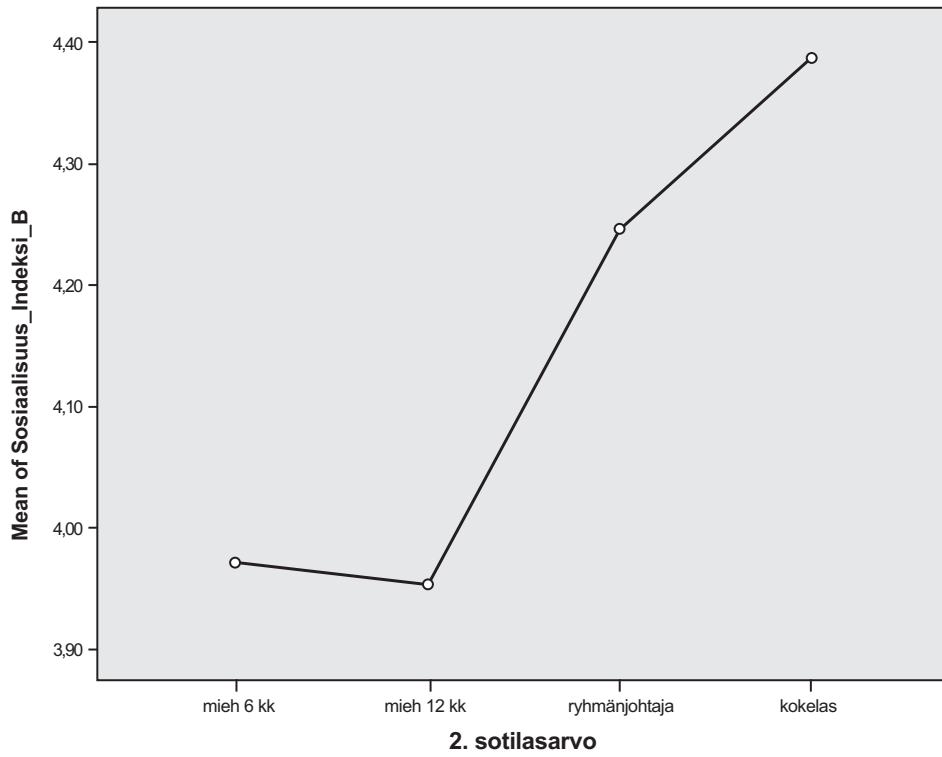

PANAS

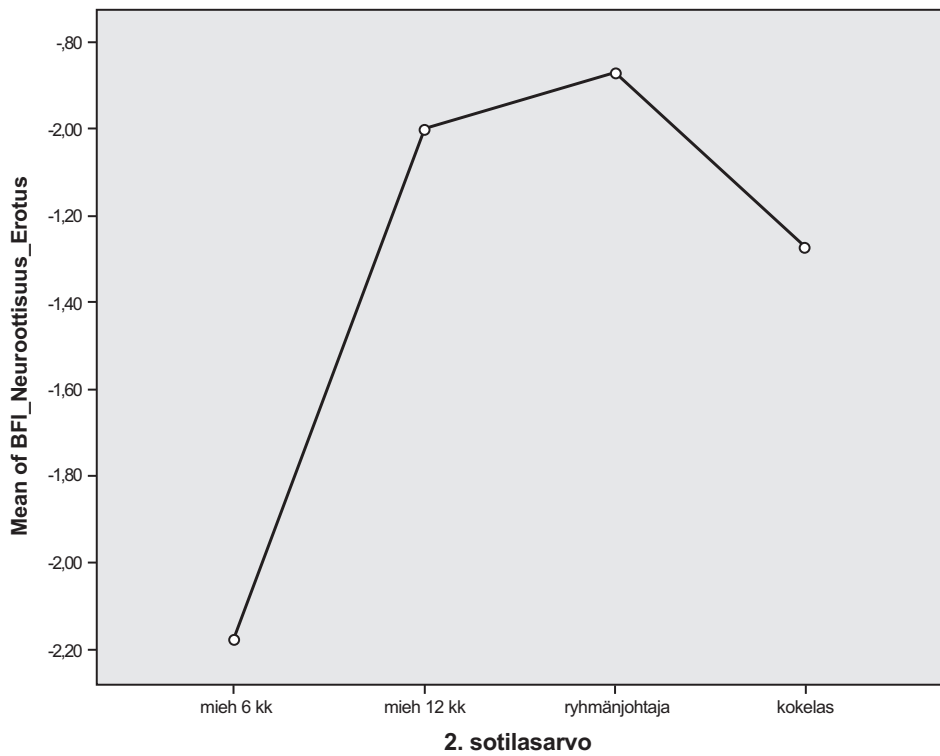
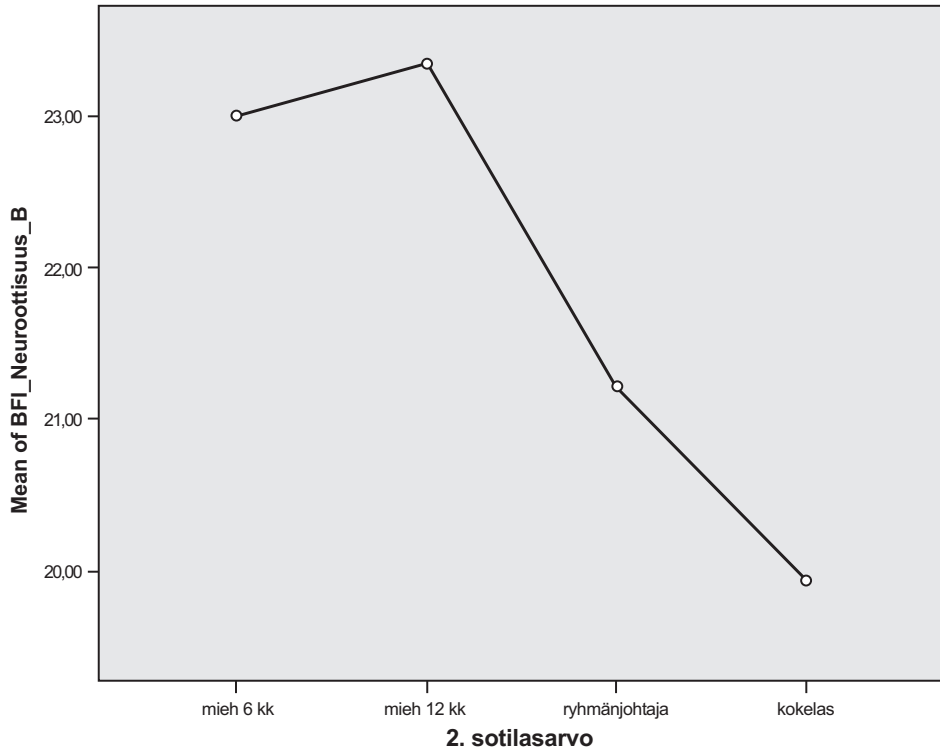
Stressioireet

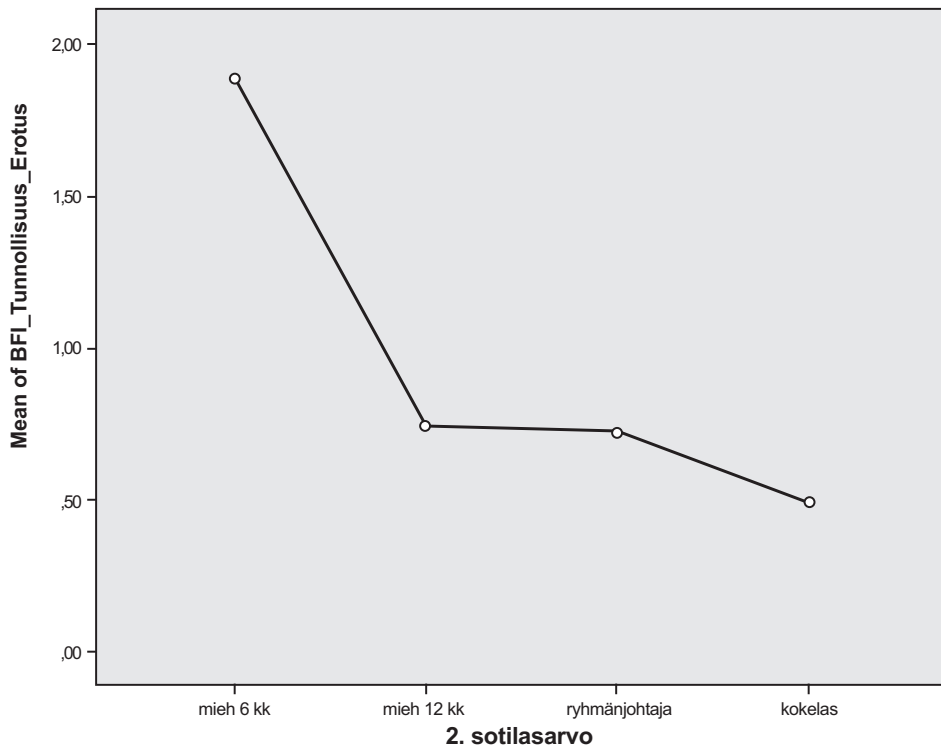
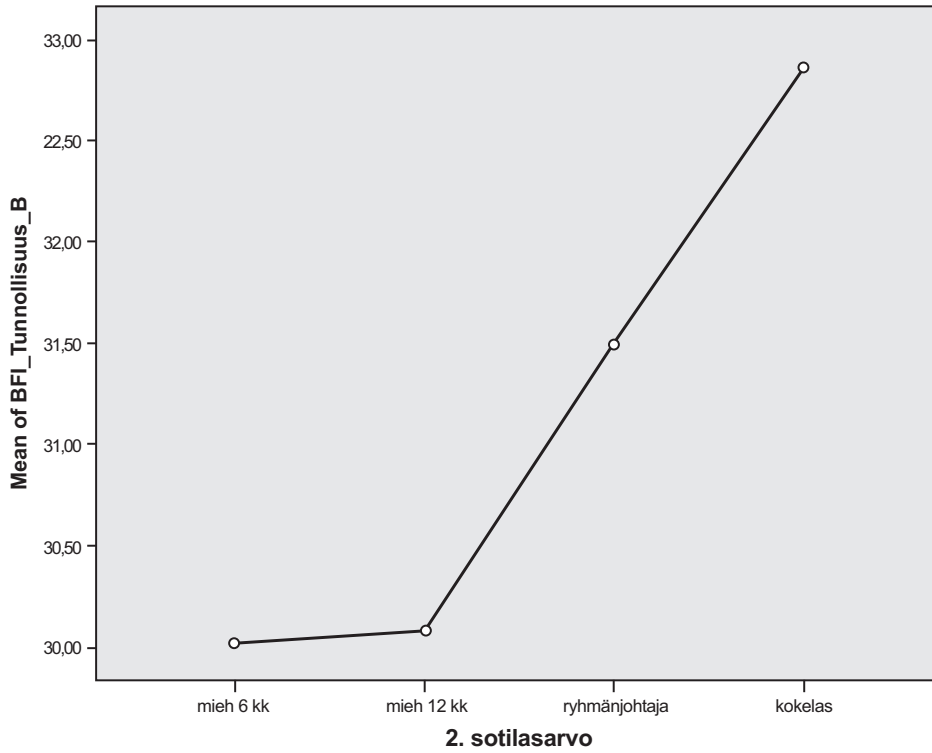

Sosiaalisuusindeksi

Big Five Inventory, Neuroottisuus

Big Five Inventory, Tunnollisuus

ISSN-L 1796-671X
ISSN 1796-671X (painettu)
ISSN 2242-5446 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-951-25-2322-1
ISBN 978-951-25-2321-4 (PDF)

Maanpuolustuskorkeakoulu
Käyttätymistieteiden laitos
PL 5
04401 Järvenpää
Suomi ▶ Finland

▶ www.mpkk/mil.fi